

Project funded by
EUROPEAN UNION

D.T1.1.1

КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО
АКВАКУЛЬТУРУ В УКРАЇНІ (ІНТЕГРОВАННИЙ
КОМПОНЕНТ СТАНУ МИСТЕЦЬКОГО ЗВІТУ)

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Зміст

1. Звіт про аквакультуру в Одеській області.....	Error! Bookmark not defined.
1.1 Стан аквакультури в Одеській області.....	Error! Bookmark not defined.
1.1.1 Історія та еволюція аквакультури.....	Error! Bookmark not defined.
1.1.2 Основні ознаки галузі аквакультури, підприємництва та статусу МСП	10
1.1.3 SWOT-аналіз сектору аквакультури	19
1.2 Нормативно -правова база в секторі аквакультури:	24
1.2.1 Європейське законодавство у сфері аквакультури	24
1.2.2 Національне законодавство у сфері аквакультури.....	33
1.3. Управління на місцевому, регіональному та національному рівнях в Україні, основні органи, що займаються у сфері аквакультури.....	38
1.3.1 Державні та приватні установи	38
1.3.2 Національні, регіональні та місцеві стратегії та програми	44
1.4 Дослідницька діяльність, що проводиться в Україні в галузі аквакультури.....	48
1.4.1 Навчальні та науково -дослідні установи	48
1.4.2 Дослідницько -конструкторська діяльність, що проводиться у сфері аквакультури.....	54

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

1. Звіт про аквакультуру в Одеській області

1.1 Стан аквакультури в Одеській області

1.1.1 Історія та еволюція аквакультури

Аквакультура є важливою складовою рибного та агропромислового секторів. Виробництво аквакультури, як джерело високоякісної продукції переважно в місцях її споживання, що не потребує великих витрат на її транспортування (порівняно з морем та океаном), є стратегічним ресурсом держави. В сучасних умовах різкого скорочення вилову океану та критичного депресивного стану внутрішніх водних об'єктів актуалізація сегменту аквакультури в Україні об'єктивно стає ознакою альтернативного стратегічного вектора розвитку галузі рибальства. Однак із багатим природним ресурсним потенціалом для масштабного розвитку рибальства держава втрачає ці переваги через відсутність необхідних інституційних умов. Так, за даними Державного агентства рибного господарства, із 250 тисяч гектарів аквакультури, придатної для аквакультури, лише половина задіяна в сучасних умовах. З них 60% неефективно використовуються і тому мають низьку продуктивність риби.

У діяльності рибогосподарського комплексу України радянського періоду був запланований значний перехід до морського та океанського рибальства за рахунок розвитку власної ресурсної бази природних та штучних внутрішніх водойм. Як зазначалося вище, рибальство в екстериторіальних водах становило до 74% загального вилову риби, в риболовецькій зоні України (в Азово-Чорноморському басейні) - до 16%, частка виробництва аквакультури коливалася в межах 7-12%, а рибальство у внутрішніх водах становило лише 3% загального виробництва.

Одеська область є частиною Приморського регіону України, яка володіє великим запасом рибальських водойм (озер, водосховищ, морських лиманів, лиманів великих річок Дунай, Дністер, Дніпро) і є основним регіоном рибальства. Тут розташовані основні рибопереробні підприємства, а також наукові та навчальні заклади рибної промисловості. Підприємства прибережного регіону виробляють понад 90% загального обсягу риби та морепродуктів, вироблених українськими підприємствами. Цей регіон України за останні 10 років забезпечує від 42,5% до 30,9% загального вилову риби у внутрішніх водах України.

Океанічна риба (скупбрія, сардини, ставрида, тріска) та морепродукти (ракоподібні, молюски тощо), зібрані в 200-мильних прибережних водах інших країн, є основною частиною вилову океанів підприємствами регіону.

Ресурсний потенціал рибогосподарського підкомплексу Одеської області є найбільшим в Україні. Специфікою регіону є наявність великих внутрішніх водойм - прибережних озер та лиманів, два з яких є найбільшими озерами України. Більшість водойм Одеської області - ставки, водойми, озера,

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

лимани, водойми -охолоджувачі електростанцій, спеціальні сади та басейни придатні для рибальства. Рибогосподарські водойми району, де здійснюється промисловий промисел водних живих ресурсів (ВЗР), включають 16 внутрішніх водойм (озера, лимани, водойми та заплави) загальною площею 175,6 тис. Га (табл. 1.1), нижче річок. Дунай та Дністер, а також близько 5500 км² високопродуктивної акваторії північно-західного Чорного моря.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Table 1.1

Найбільше рибальство в Одеській області

Водний басейн	Площа, га
озеро Кагул	8 200-9 300, 9 000
озеро Картал	1 400
озеро Кугурлуй	8 200, 9 400
озеро Ялпуг	14 900
озеро Катлабуг (РЕР)	6 000
озеро Сафьяны (РЕР)	400
озеро Китай (РЕР)	5 000
озеро Сасик	20 500
Тузовські заплави	20 000
Шаболацький лиман	3 000
Дністровський лиман	36 000
Хаджібейський лиман	7 000
Тилігульський лиман	15 000-17 000

Співвідношення рибальського використання водосховищ у регіоні представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Структура використання фонду рибальських водосховищ в Одеській області

Водний басейн	Площа		Домінуючий вид риби
	тисячі гектарів	%	
Внутрішні водойми, в яких промисел ведеться за квотами	83,5	49	короп; рослиноїдні; пеленгас; осетрові
Природні водойми з впровадженням СКФ	74,9	44	короп; рослиноїдні; карась; пеленгас

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Внутрішні водойми (ставки, водойми) в оренду	9,9	5,8	короп; рослиноїдні
Ставові ферми, побудовані за проектами (власні)	2,0	1,2	короп; рослиноїдні

Офіційні дані про кількість водосховищ в Одеській області свідчать про наявність 1010 ставків та невеликих водойм загальною площею 14300 га, більшість з яких (до 50%) непридатні для рибальського використання. У таблиці _____ наведено результати інвентаризації, проведеної фахівцями Департаменту охорони риболовства Західного Чорного моря, яка показала, що загальна площа ставів, які зараз використовуються або можуть бути використані для потреб рибальства, становить приблизно 9,9 тис. Га. До цього фонду входить 211 ставків та невеликих водосховищ, розташованих у басейнах малих річок і, як правило, вони мають комплексне призначення: розведення риби, зрошення, розведення худоби, місця відпочинку населення. Ці водойми орендує місцева влада. Також в області побудовано сім ставкових промисел, де площа кормових ставків для виробництва промислової риби становить 2 тис. Га, а ставів для вирощування рибного садивного матеріалу - майже 1 тис. Га. Три ставові господарства мають статус державних племінних розсадників підпорядкованих Держрибагентству.

Так, аквакультурна діяльність в Одеській області сьогодні здійснюється на водоймах площею 12,9 тис. Га, що становить 7,6% від загального рибного фонду водосховищ регіону. Існує адекватний резерв водосховищ, використання яких ще не переведено в русло, відносини оренди. Серед них 42 водосховища місцевого значення загальною площею водного дзеркала близько 2 тис. Га, що становить майже 58% від реальної кількості водойм місцевого значення.

Штучно створені русла річок включають водойми зі статусом національного та місцевого значення. Ставки або оренднуються, або підпадають під режим SCF, або поєднують орендні відносини з режимом SCF. Режими SCF встановлені на 7-10 років. Підприємства аквакультури в основному мають форму ТОВ (Товариство з обмеженою відповідальністю) та ЗАТ (Закрите акціонерне товариство).

Висновок про наявність водосховищ у районі відповідного промислу не є репрезентативним та достатнім з точки зору прозорості та ефективності регіонального управління цим сектором. На думку експертів галузі, наразі фактично використовуються всі відповідні водойми, але з різним ступенем легалізації цього бізнесу відповідно до основного закону. Використання здійснюється довільно або на підставі раніше укладеної оренди землі під водою. Нові вимоги до аквакультури вимагають приведення таких угод у відповідність до основного закону, проте цей процес погано мотивується для орендарів і не супроводжується чітким механізмом їх реалізації. В результаті

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

регіональні та регіональні органи управління рибальством не мають достовірної інформації щодо кількості, форм організації та власності підприємств аквакультури, продуктивності виробництва тощо.

Рибальське використання водойм Одеської області характеризується наступними напрямками:

- - безпосередньо аквакультура;
- - водойми в режимі спеціального промислового промислу СКФ;
- - спеціальне використання водних біоресурсів за встановленими межами та квотами (Чорне море, річка Дунай, лиман Дністра та нижній Дністер, морські лимани північно -західного Чорного моря та Кучурганське водосховище).

Одеська область має потужний рибогосподарський комплекс із розвиненою інфраструктурою, що включає морський порт Чорного моря, 6 рибопереробних заводів та фабрик, рибопереробні підприємства, 104 рибальські підприємства, що належать до різних форм власності, 5 великих ставових промисел (загальною площею 5 ставків - 5,5 ставків тис. га), 7 рибних господарств, чотири з яких мають статус розведення.

Підприємства рибного комплексу (ФК) розташовані нерівномірно на території області відповідно до географічного розташування водних угідь. Усі рибні та рибопереробні підприємства, а також ставки знаходяться у дев'яти південних регіонах регіону - Рені, Болграді, Ізмаїлі, Кілії, Татарбунарі, Білгород -Дністровському, Біляєвці, Овідіюполі та Комінтернівському (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

Динаміка риболовлі ¹

Назва водойми	Затверджений ліміт вилову, т / рік			Фактичний улов, т / рік		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Чорне море з бухтами	*	*	*	2976	3431,0	3662,9
річка Дунай	*	*	*	245,7	241,1	477,1
озеро Кагул - Картал	1152	1151,5	1151,5	527,554	824,86	906,367
озеро Ялпуг-Кугурлуй	1181	1181	1181	869,512	895	901,5
Стентівська заплава		*	*	0	0	0
озеро Котлобух	348	388	348	195,023	222	246,374
озеро Китай	238	233	238	123,438	189,21	148,98

¹ https://menr.gov.ua/files/docs/eco_passport/Одеська_область_2016_r_k.pdf

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

озеро Сасик	1257	1286,5	1257	836,523	248,44	431,7841
Дністровський лиман та пониззя р. Дністер з озерами	*	*	*	576,6	854,1	1551,0
Кучурганське водосховище	*	*	*	6,4	7,7	18,83
Хаджібейський лиман	1030	1281	1030	883,401	421,01	1005,12
Тузловська група лиманів	*	*	*	5,9	0	0
Шаболшацький лиман	*	*	*	21,12	37,85	89,414
Григорівський лиман		*	*		0	0
Куяльницький лиман	*	*	*	0	0	0
Дофінський лиман	60,5	60,5	60,5	10,763	7,41	1,5
Тилігульський лиман	*	*	*	395,2	773,0	0
Коганівський ставок 1			20			0
Водосховище Запалісся			112			0,25
Перелицьке водосховище			39,12			0
Разом за площею				7673,4	7654,68	

* - ліміт визначається окремими видами риб або види не обмежуються, повідомляє Управління Держрибагентства в Одеській області (лист від 09.06.2017 № 567)

Дисбаланс розвитку ФК Одеської області проявляється в парадоксальному збільшенні чисельності персоналу основного виробництва на тлі зменшення виробничих потужностей.

Аквакультура відкриває широкі перспективи для розвитку рибогосподарського комплексу в Одеській області. Його формуванню та розвитку тут сприяє ціла гама природних умов: величезна територія мілководного шельфу АСВ, багата кормова база; Річки Дунай та Дністер з дельтовими системами; малі річки, озера, лимани, водойми, ставки; велика кількість теплих сонячних днів на рік, розвинене сільське господарство. Прибережні морські води Одеської області мають сприятливі умови для вирощування молюсків (мідій, устриць), промислове вирощування яких не вимагає

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

витрат на штучні корми. З одного плоту площею 16x25 м, з якого висіло 600 десятиметрових збирачів, можна добувати більше 4 тонн устричного м'яса на рік. Водночас, оскільки життя молюсків пов'язана з фільтрацією води, вони очищають воду та покращують якість водного середовища. Швидкість фільтрації великих здорових устриць може досягати 450 літрів води на день.

Організація виробництва марікультури мідій та устриць у прибережних регіонах Одеської області стримується відсутністю коштів, поганою координацією роботи між організаціями, відсутністю довгострокової концепції розвитку марікультури.

В даний час в Азово-Чорноморському басейні, зокрема в Одеській області, існує розбіжність між існуючими в регіоні виробничими (рибопродуктивними та рибопереробними) потужностями та станом запасів основних промислових об'єктів, особливо в районах традиційного прибережного рибальства. У зв'язку з цим доцільно побудувати комплексні рибні ферми для збільшення популяції кефалі та камбали загальною потужністю до 300 мільйонів одиниць на рік життєздатного омолодження.

Особливе значення для прибережних регіонів України має проблема розмноження осетра в Азовському та Чорному морях. Потужність заводів осетрових риб та рибних ферм країни становить близько 8 мільйонів одиниць. поповнення, і в 2010 році їх необхідна потужність повинна становити щонайменше 35 мільйонів одиниць. Омолодження осетра. Перспективним у басейні є також будівництво комплексів для вирощування, виробництва та переробки водоростей та трав.

За останні два десятиліття в промисловому рибальстві України та Одеської області відбулося скорочення (більш ніж на 70%) обсягів вирощування та промислу промислової риби. Це пояснюється значним скороченням (більш ніж у 10 разів або приблизно на 90%) використання штучних кормів для риб через їх високу вартість, високий податковий тягар, погане кредитування у сезонних умовах та дворічний цикл виробництва. Згідно з чинними нормативними документами, частина риби, яка не досягла товарного статусу, вважається незавершеною до моменту переведення її в категорію готової продукції. Найважливішими складовими незавершеного виробництва є посадковий матеріал для риби, цього року та двох років.

Регіон має розвинену ставову мережу, але виробництво ставкової риби щорічно зменшується. Основними причинами скорочення ставового рибальства є зростання вартості кормів, електроенергії та палива, а також плати за водокористування з незначним зростанням цін на ставову рибу.

Ігнорування цілісності природних екосистем призводить до прямої та непрямої шкоди. Вилов риби на Дунайських озерах був примусовим заходом для компенсації наслідків шкідливих проектів. Інститут гідробіології Академії наук України розробив програму, реалізація якої передбачала періодичний водообмін дунайських озер та їх промисел коропом та товстолобиком. Це також

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

стосується останніх дій - реалізація проекту транспортування каналу в гирлі Бистре (місце нересту 95% дунайського оселедця) негативно впливає на риболовецький потенціал Дунаю.

Сучасний рівень внутрішнього поливу значно відстає не лише від науково обґрунтованих обсягів, але й від запланованих показників. На території області є 11 рибоводних господарств з 1500 гектарами вирощувальних ставків та 11 інкубаційних цехів проектною потужністю до 700 мільйонів личинок. Чотири господарства мають статус розведення та займаються розведенням білого та ряболостого товстолобика, українського гребінця, білого коропа та лопатки. Крім того, в регіоні є 937 водойм (озер, водосховищ, ставків), які можна використовувати для виробництва риби. Велика берегова лінія українського узбережжя дозволяє розвивати морську аквакультуру, що є основою для багаторічних досліджень у ряді наукових установ.

Слід зазначити, що в Україні існує досить багатий досвід рибальства, сформований ще за радянських часів, аналіз та систематизація якого дозволяє порівняти основні види аквакультури з типами водних об'єктів та формами господарської діяльності на них.

Діяльність аквакультури характеризується високими екологічними ризиками, які пов'язані з впливом на стан водних об'єктів та земель водного фонду, ризиком генетичного забруднення та генетичною деградацією природних видів риб. Іншим важливим фактом є те, що деякі водойми в Україні є транскордонними, що накладає додаткові вимоги на підприємства аквакультури. У цьому зв'язку особливу актуальність набуває організація ветеринарного контролю та екологічна безпека.

Нинішня кризова соціально-економічна ситуація в Україні суттєво виправляє докризовий регіональний менеджмент і вимагає активного пошуку та пропонування місцевій владі набору ефективних управлінських, економічних, організаційних та інших механізмів створення ефективної регіональної економіки на принципах децентралізації управління. Аквакультура як галузь економіки має серйозні ресурсні передумови для того, щоб увійти в русло регіонального розвитку Одеської області.

1.1.2 Основні риси статусу галузі аквакультури, підприємництва та МСП

В Одеській області промисловим ловом займається 90 промислових споживачів, які використовують 838 одиниць суден і 21 000 знарядь лову. Спеціальне комерційне рибальство використовує 11 водойм загальною площею 74 803 га, використовує 178 суден на 5581 знаряддя лову. Для аквакультури використовується 38 водосховищ (31 ставок та 7 водосховищ) загальною площею 4021,1 га та потенційною потужністю вирощування 3000 тонн (таблиця. 1.4, 1.5).

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Таблиця 1.4

Промислове рибальство в Одеській області

Водний об'єкт	Перелік підприємств	Обсяг вилову (т)
Чорне море	ДП «Експериментальне цефалічне рибальство», МНТЦ «ІСТР», МСБ «Альбіна», МСБ «Корсар», МСБ «Кунашир», ПП «ВКФ Маякі-2007», ПП «Дунай», ПП «Калкан», ПП «Олімп», ТОВ «Південна Бессарабія», ПП «Тілігул», ПП «Тілігул Плюс», ПП «Ягуар-2005», ТОВ «Сарган», ПСК «Піскар», ТОВ «КРАП Заря 2», ТОВ «Меркурій Аква», ТОВ «Бора», ТОВ «Відродження», ТОВ «Червоний рибалка», ТОВ «Посейдон», ТОВ «Придунав'є», Приватна компанія «Брикк», ТОВ «Холод-Сервіс», ТОВ «Ліман Фірма», І. Є. Дунаєнко О. А., І. Є. Кедровський В. Д., І. Є. Моргун О. В., І. Є. Харківський С. В., ТОВ «Террапорт», ТОВ «Південні береги», ТОВ «Озерне-2012», ТОВ «Кристал Півден», Заря, ТОВ «Велк», ТОВ «Рібкомфлот» 2.	1503,06
Річка Дунай	ДП Корсар, ДП Кунашир, ПП Дунай, ПП Екватор, ПП Олімп, ПСК Піскар'юв, ФК Новонекрасовській, АК Дунайське родовище, ТОВ Вилківський рибний завод, ТОВ Одеський осетровий комплекс ", ТОВ" Southern Bessarabia ", ТОВ" Pridunavie ", ТОВ" Kristall Півден », АК« Орхідея », ТОВ« Союзгпром », І. Є. Семененко В. М., І. Є. Моргун О. В., І. Є. Шевченею Г. П., МНТЦ« ІСТР », ТОВ« Південний берег », ТОВ« Терапорт », ТОВ« Озерне-2012 »	165,66
Нижній Дністр с озерами і Дністровским лиманом	ТОВ «Меркурій Аква», Експериментальна компанія з розведення риб кефаліків, VKF Veacons 2007, ПП «Черноморець О.В.», ПП «Дністер», ПП «Калкан», «Ягуар» 2005, Придністровець Р.С., АК «КРАП Заря-2», КРАП «Заря», ТОВ «Червоний рибалка», ПП «Вирішення рибальського підприємства», ПП «Цегла», ТОВ «Тритон», ПП «Рибальський союз Укррібекспорт», ТОВ «Холод-Сервіс», ТОВ «Кристал Південь», І. Є. Кедровський В. Д., І. Є. Кедровський П. Д., І. Є. Андронакі В. Ф., І. Є. Харків С.В.	500-1500

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Кучурганське водосховище	АК "Придністровець"	16
Шаболацький лиман	ПП «Калкан», АК «КРАП Заря2», ТОВ «ХТМО», ДП «Дослідне розведення кефалі», ПП «Ягуар-2005»	13,53
Тілігульський лиман	ТОВ «Фірма Ліман», ПП «Тілігул», ПП «Тілігул плюс», ПП «Чорноморець О.В.», ТОВ «Бора»	5,98

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Таблиця 1.5

Спеціальне товарне рибальство Одеської області

Назва водойми	Площа, тис. Га	Підприємство	Забезпечення
Озеро Кагул	8,5	РИФ-2012 ТОВ	ремесло: 13 од знаряддя лову: 498 рибалок: 59
Озерна система Ялпуг-Кугурлуй	22,8	ТОВ РЕПІДА	корабель: 51 одиниця рибальського спорядження: 2456 шт. рибалок: 117
Озера Катлабуг	6,5	ТОВ Придунайська Нива	ремесло: 13 од знаряддя лову: 213 одиниць рибалок: 43
Озеро Сасик	20,0	ТОВ НАВІ-10	ремесло: 13 од знаряддя лову: 213 одиниць рибалок: 43
Озеро Китай	5,0	ТОВ Союзупром	ремесло: 13 од знаряддя лову: 213 одиниць рибалок: 43
Хаджібейський лиман	11,0	ДП "РДЕК"	суден: 19 од знаряддя лову: 466 одиниць рибалок: 28
Дофінівський лиман	0,6	ФГ "Восход"	Немає даних
Заплазьке водосховище	0,177	ТОВ господарство Заплазьке	знаряддя лову: 223 одиниці рибалок: - 10
Коханівський ставок	0,029	ІЕ Бакін Ю.М	знаряддя лову: 136 одиниць рибалки: 5
Ставки Кричевського	0,06	ТОВ КПЛ-ООО	знаряддя лову: 90 одиниць рибалок: 10

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Адамовський ставок	0,019	Юридична корпорація	знаряддя лову: 12 одиниць рибалки: 3
Перелицьке водосховище	0,172	ТОВ Рибальська пристань	знаряддя лову: 183 одиниці рибалки: 6

У класичному вигляді комерційна аквакультура в регіоні функціонує у ставкових господарствах, побудованих за проектами. Незважаючи на достатньо розвинену мережу ставкових господарств, обсяги товарної рибної продукції в аквакультурних господарствах надзвичайно низькі (приблизно 9-12% вилову у внутрішніх водоймах) і складаються переважно з трав'яних видів риб (товстолобик, білий амур):

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Таблиця 1.6

Виробництво товарної продукції аквакультури в Одеській області

Роки	1995	2000	2005	2007	2011	2012	2013	2015	2016	2017	2018
Обсяг продукції комерційної аквакультури, т	802	994	610	798	1330	653	905	1967	1718	1187	1007

Причини регресу комерційної аквакультури ґрунтуються переважно на організаційних та економічних засадах: відсутність доступу до водних об'єктів; зростання цін на корми, електроенергію, паливо та мастильні матеріали тощо. Багато ферм регіону диверсифікували свою діяльність від рибальства до рослинництва, використовуючи площі ставків.

Спеціалізоване товарне рибальство (СТР). З метою збільшення використання рибальства в регіоні було створено мережу спеціалізованого комерційного рибальства. В Одеській області 8 одиночних споживачів (озеро Катлабух - «Придунайська Нива», озеро Цитай - «Сине поле», Дофінський лиман - «Восход», озера Ялпуг -Кугурлуй - ТОВ Ялпуг -Кугурлуй », Група Тузлівських лиманів - Посейдон ТОВ), а ще 2 є об'єднаннями, до складу яких входили не лише рибальські, а й переробні підприємства.

Кількість засновників асоціацій може бути досить значною. Так в асоціації «Тузловські лимани» 17 засновників. Спеціальний режим водокористування розробляється окремо для кожного SCF Одеським відділенням Південного інституту морського рибальства та океанографії, координується Державною адміністрацією екології та природних ресурсів в Одеській області та басейновим органом рибальства Державною інспекцією з охорони, відтворення водних ресурсів та регулювання рибальства.

Аналіз роботи SCF вказує на те, що, незважаючи на деякі недоліки, пов'язані з недосконалістю нормативно-правової бази, що регулює їх діяльність, спеціалізоване промислове рибальство є, безумовно, найефективнішою формою масштабного промислу.

Аквакультура здійснюється у Великих озерах Дунайського регіону в режимі СТР:

Таблиця1.7

Вилів риби підприємствами СТР на озерах Дунаю (2018)

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Назва водойми	Компанія	Ловля риби, т	
		обґрунтований	актуальний
Кагул	РІФ-12 ТОВ	940	268
Картал	"АЛЛА"	95	21
Ялпуг-Кугурлуй	КУЗШВФ ТОВ	1169	899
Катлабух	ПРИДУНАЙСЬКА НИВА	227	138
Китай	Союз Юг Пром ТОВ	238	169
Сасик	ТОВ "ВНС-10"	1093	355

ЗАТ "Одесарібхосп" залишається провідним в Одеській області, що асимілює інтродукцію нових цінних видів риб (риба -каналізація та європейська, стерлядь, білуга, чорний короп, різнокольоровий короп).

База переробки риби. Одеська область має потужну переробну базу (Рибогосподарський комбінат, Білгород-Дністровський, Ізмаїльський та Вилковський рибоконсервні заводи, ТОВ «Істок» та рибний завод «Червоний рибалка»). Вважається, що виробництво рибних консервів є найбільш вигідним з усіх видів консервів.

Виробництво консервів з риби та інших водних живих ресурсів в Одеській області здійснюється такими суб'єктами, як: Аквафрост ТОВ, І. Є. Корольков Сергій Володимирович, ТОВ Дунайський рибний консервний завод, Маріко ТОВ, Південний РКК ТОВ, Рибалка ТОВ та інші.

Основними проблемами переробних підприємств Одеської області є відсутність оборотних коштів на закупівлю сировини та наявність значної кількості імпортованої та незаконно виробленої продукції на ринках Одеської області. Серйозною проблемою є також погіршення та погане використання виробничих потужностей рибних консервів. Через значне скорочення виробництва рибопереробні підприємства перебувають у скрутному фінансовому стані.

Відтворенням рибних ресурсів в Одеській області займаються три підприємства: Bestis System ТОВ, Фрог Агросервіс ТОВ, ТОВ "Юг-Аквапром", які спеціалізуються на вирощуванні коропа, трав'янистих та інших видів.

У державній програмі "Відбір у промислі та відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні" рибні підприємства Одеської області беруть незначну участь. Більшість причин цього - фрагментовані виплати державою підприємствам за виконання

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

державного замовлення, що є значним мотиватором бажання брати участь у програмі. Так, у 2005 р. Кошти на здійснення бюджетного рибальства не виділялися, 2006 р. - бюджетний промисел здійснювався «Червоний рибалка» та «Придністровець», 2007 р. - кошти на здійснення бюджетного рибальства не виділялися, 2008 - рік - кошти на здійснення бюджетування не виділялися, 2009 - бюджетні кошти були використані на ТОВ "ХТМО", "Червоний рибалка" та ТОВ "Одеський осетровий комплекс", але на здійсненні обсяги промислу кошти перераховані не повністю ; 2010 - кошти не виділено; 2011 -й рік - залучено ТОВ «Одеський осетровий комплекс»; 2012 -й рік - залучено ТОВ «ХТМО», ВАТ «Червоний рибалка»; 2013 -й рік - коштів не виділено.

Однак у 2019 році водойма Кучурган почали виловлювати. Імплантація здійснюється за рахунок користувача водних біоресурсів відповідно до режиму рибальської експлуатації водосховищ ("Придністровець"). Так, 100 тисяч примірників було випущено у водойму коропа, середня вага 40 грам / екземпляр. Також найближчим часом планується віддати ще 50 тисяч примірників коропа та 450 тисяч видів трав'янистих риб. Контроль за впровадженням водних біоресурсів здійснювали працівники Одеського рибоохоронного патруля. Це третє водосховище Кучурганського водосховища за останні 10 років. Вперше водосховище було відкрито в 2014 році і поповнено на 20 тисяч примірників. смажити. Наступний Всесвіт відбувся у жовтні 2018 р. А тепер у водойму випустять 600 тисяч примірників цінних видів риб.

В Одеській області є три спеціалізованих державних рибогосподарські підприємства:

- "Регіональний експериментально -експериментальний комплекс" (Біляївський район, с. Палійово) - 670 гектарів земельної ділянки в лимані Хаджибей, режим SCF;
- "Дослідне головне рибальство" (Білгород -Дністровський район, с. Беленке) - чотири стави по 25 га, насосна станція, канали для забору води з Дністра;
- "Дністровське рибне господарство" (Білгород -Дністровський район, Удобненська сільська рада, осетровий майданчик) - 39 га.

Ще одна група підприємств регіону, яка залучена до процесу відтворення цих водних біоресурсів, - рибогосподарські підприємства зі власними рибними господарствами, для яких вирощування садивного матеріалу для подальшого продажу є одним із основних видів діяльності. Так, виробничі потужності окремих видів промислу, таких як АФК "Придунайська Нива" (інкубаційна потужність 500 млн. Примірників), "Червоний рибалка" (інкубаційна потужність 497 млн. Одиниць), "Ново-Некрасівський" (інкубаційна потужність 150 млн. одиниць)), ЗАТ "Одесібіргас" (інкубаційна потужність 300 млн. примірників) дозволяють виростити близько 40-50 млн. примірників. життєздатний рибальський матеріал коропа та трав'янистих тварин для рибальства та підвищення рибопродуктивності природних водойм Одеської області. Доцільно відзначити практику штучного

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

відтворення деяких видів природного іхтіокомплексу ляща та барана на рибництві Придунайської Ниви, з якого озеро Катлабуг за окремі роки досягає 10 мільйонів примірників молодого ляща.

Наразі в регіоні діє лише одне рибоводне господарство, яке займається відтворенням піленгасу - ТОВ "НТМО" на Будацькій косі Шаболацького лиману. З 2008 року рибгосп почав працювати над штучним відтворенням Піленгасу в Шаболацькому лимані. У 2009 році в рамках бюджетної програми «Відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах та Азово-Чорноморському басейні» було видано 845,6 тис. Примірників у лимані Шаболат молодого Піленгасу. Передбачається, що подальше збільшення потужностей рибозробного комплексу ТОВ "ХТМО", впровадження новітніх технологій у рибальстві дозволить забезпечити стабільний випуск молодняку в морських лиманах Одеської області та в Чорному морі.

Побудований у 2007 році ТОВ "Одеський осетровий комплекс" із застосуванням сучасних технологій штучного відтворення видів осетрових риб розпочався з 2009 року, року річки Дунай у молоді російського осетра у кількості 50 тисяч примірників. Оскільки у 2009 р. До Червоної книги України були додатково занесені такі види осетрових видів, як осетр та зірчатий осетр, потужність комплексу осетрових ТОВ «Одеський осетровий комплекс» має бути використана для вилову Дністра та Дунаю в майбутньому до 1,5 мільйонів примірників молодого осетра на рік.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

1.1.3 SWOT- аналіз сектору аквакультури

У цьому розділі представлено SWOT -аналіз сектору аквакультури за категоріями: економічна та соціальна ситуація, політична та інституційна ситуація, технічна, технологічна та екологічна ситуація, інфраструктура (таблиця 1.8).

Таблиця 1.8

SWOT- аналіз сектору аквакультури

Категорія	Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози
Економічна та соціальна ситуація	<p>Дешева праця (середньомісяч на заробітна плата в аграрному секторі становить 180 доларів на місяць).</p> <p>Низька ставка оренди (~ 70-120 доларів США / га за рік оренди).</p> <p>Приватизація: 12 із 36 державних організацій були додані до переліку приватизацій (у тому числі 6 державних організацій, що розвиваються з</p>	<p>Зменшення виробництва аквакультури в доларовому еквіваленті</p> <p>Відносно невеликий експорт порівняно з іншими країнами спричинений наступним: міжнародні роздрібні торговці вимагають мінімального обсягу пропозиції, що у 10 разів перевищує виробництво українських компаній;</p> <p>Персонал: скорочення штатів у</p>	<p>Запровадити відшкодування в ПДВ або державну підтримку сектору рибальства.</p> <p>Можливість стимулювати національне виробництво кормів.</p> <p>Розвиток малого бізнесу та фермерського господарства.</p> <p>Немає страхування для рибної промисловості.</p>	<p>Висока вартість корму (~ 60% загальних витрат на виробництво).</p> <p>Високі податки (підприємства вимагають збільшення податків та скасування відшкодування ПДВ.</p> <p>Збільшення частки тіньового сектору через надмірне регулювання та податкове навантаження.</p> <p>Подальша девальвація національної валюти може призвести до зростання витрат.</p> <p>Вкрай слабка конкурентоспроможність на зовнішніх ринках продукції</p>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

великим потенціалом). Оскільки держава не є ефективним власником в Україні, приватизація сприятиме підвищенню ефективності компаній. Запущено програми фінансової допомоги для аквакультурних підприємств № 300 КМУ). В результаті, починаючи з 2017 року, підприємства можуть подавати документи на пільгове кредитування.

державних компаніях (60% усіх працівників галузі-адміністративний персонал); відсутність кваліфікованої робочої сили. Низька концентрація фірм та відносно низька рентабельність галузі.

вітчизняного
рибальства.

Політична та інституційна ситуація	Було здійснено реформу охорони рибальства, створено Рибний патруль, що призвело до	Вартість міжнародної сертифікації надто висока; експортна продукція українських	Впровадження процедур ліцензування в аквакультурі. Введення сертифікатів	Підприємства не були поінформовані про подання звітів. Відсутність нормативної бази
------------------------------------	--	---	--	---

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

<p>скорочення незаконного промислу.</p> <p>Заходи дерегулювання: підприємствам потрібно менше часу та ресурсів для початку та ведення бізнесу</p> <p>Законодавча база для підприємств аквакультури створена.</p> <p>Представники бізнесу ще не відчули значних покращень від ініціатив.</p> <p>Прозорість та доступність даних.</p> <p>Українські виробники аквакультури мають необхідну ділову інформацію, яка може покращити ринкові умови в Україні, але не</p>	<p>виробників повинна проходити окремий ветеринарний аналіз при експорті кожної країни.</p> <p>Значний час, необхідний для митного оформлення, а також відсутність диференціації між експортом та імпортом живих та неживих об'єктів, що призводить до незаконного перевезення цих товарів.</p> <p>Відсутність державної підтримки. Не повертається ПДВ для рибальства з 1 січня 2017 року.</p> <p>Відсутність сертифікації ланцюгів поставок.</p> <p>Зниження механізмів</p>	<p>походження риби для запобігання браконьєрству риби в національну торгову мережу.</p> <p>Розроблено проект закону, який має на меті зменшити орендну плату за воду земельних ділянок водного фонду з 3-12% нормативної оцінки земель до 3%.</p> <p>Посилити охорону водних об'єктів та збільшити штрафні санкції, які зменшать незаконне рибальство та збільшать попит на легальний промисел у майбутньому.</p> <p>Створить правову базу щодо орендних ставок.</p> <p>Створення інтегрованих</p>	<p>щодо орендних ставок.</p> <p>Недовіра людей до Держрибагентства.</p> <p>Складнощі у прийнятті ключових законів Законодавча нерегламентація механізмів перспективного розвитку рибного господарства.</p> <p>Недостатнє врахування особливостей галузі рибальства у правовому полі.</p> <p>Низький рівень інституційної спроможності центрального органу рибальства щодо вирішення питань регулювання рибальства.</p> <p>Недосконалість повноважень та недоліки статусу державних органів охорони рибальства.</p>
--	---	--	--

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

	вся інформація є корисною.	державного регулювання функціонування рибогосподарського комплексу.	правових структур аквахолдингі, аквапарків, наукових центрів тощо.	Створення інформаційних центрів для інновацій в аквакультури.
Технічна, технологічна та екологічна ситуація	Найбільший внутрішній водний басейн (станом на кінець 2015 року резервуари для промислової риби в Україні займали площу 101 760,6 га) створює сприятливі умови для розвитку аквакультури..	Екологічні проблеми, що впливають на популяції риб: масове забруднення річок; відсутність меліорації земель. Відсутність ферм, що вирощують рибний матеріал.	Впровадження електронного моніторингу суден та вилову. Розвиток органічної аквакультури. Збільшення холодильних та переробних потужностей регіонального рибогосподарського комплексу.	Відсутність належної сертифікації готової та переробленої рибної продукції та, водночас, наявність технічних бар'єрів для її доступу до світових ринків.
Інфраструктура	Промисловість має всі необхідні складові, але вимагає додаткових інвестицій: вирощування риби та її	Відсутність інфраструктури, необхідної для аквакультури. Істотне погіршення матеріально-технічної бази.	Розвивати інфраструктуру для рибальства та холодної логістики. Створення акваферм з розвитком	

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

<p>переробка; відновлення та охорона рибних запасів; водойми та басейни для аквакультури; промислове виробництво риби.</p>	<p>Відсутність холодної логістики; доступний компаній інших галузей.</p>	<p>технологій вирощування він делікатесних для продуктів - осетрових, форелі, підводних риб, сигів, раків, прісноводних гігантських креветок, мідій, гребінців та устриць.</p> <p>Створення морських рибних господарств для вирощування камбали, кефалі та інших видів риб.</p> <p>Активізація збуту продукції вітчизняного рибальства.</p> <p>Впровадження технологій закритих водних аквакультур з використанням механічних та біологічних фільтрів для повторного використання</p>
--	--	---

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

води у
виробництві.

1.2 Нормативно -правова база в секторі аквакультури:

1.2.1 Європейське законодавство у сфері аквакультури

Індустрія аквакультури - це значний морський харчовий сектор, який щорічно становить близько 4 млрд євро для економіки Європейського Союзу (ЄС). Більше того, аквакультура набула все більшого значення з вичерпанням запасів дикої риби і за останнє десятиліття перетворилася на сектор, який суворо регулюється як на рівні ЄС, так і на національному рівні в державах -членах.

У цьому розділі представлений короткий огляд відносно складних та різноманітних законів щодо управління аквакультурою в ЄС. Як буде показано нижче, законодавство ЄС торкається всіх аспектів галузі як прямо, так і опосередковано, включаючи ліцензування, планування, охорону навколишнього середовища, безпеку споживачів, а також забезпечує основу для вирішення конфліктів з іншими видами використання морського середовища у формі заходів з просторового планування моря. Крім того, аквакультура є однією з п'яти напрямків, які складають Стратегію Європейського Союзу Блакитного зростання, і її майбутній розвиток може таким чином сприяти економічному процвітанню держав-членів шляхом створення робочих місць у так званій синій економіці та забезпечення високої якості продукції на європейській та світовий ринки морепродуктів².

У відповідних пунктах тексту нижче подається посилання на ряд спеціалізованих досліджень з цього питання. На початку може бути зроблено ряд попередніх моментів щодо аквакультури загалом та конкретнішого підходу ЄС до законодавства та політики аквакультури. По -перше, на частку аквакультури припадає майже п'ята частина загального обсягу виробництва риби в ЄС.

У деяких випадках учасники цих галузей виступали проти ліцензування аквакультури на тій підставі, що це становить загрозу для громадського користування, а саме - прибережного

² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Blue Growth opportunities for marine and maritime sustainable growth COM(2012) 494 final (Blue Growth Strategy).

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

середовища.³ Крім того, ці конфлікти посилюються фрагментованістю регуляторного середовища, а також недостатніми положеннями кодексу планування та законів, що застосовуються до використання прибережної зони та прибережної зони у багатьох державах -членах.

Термін «аквакультура» має низку значень у міжнародному, європейському та національному законодавстві держав -членів. Законодавство ЄС визначає цей термін як означає вирощування або вирощування водних організмів з використанням прийомів, спрямованих на збільшення виробництва цих організмів за межами природних можливостей навколишнього середовища; організми залишаються власністю фізичної або юридичної особи протягом усього періоду вирощування чи вирощування культури, аж до збирання врожаю включно.⁴

Подібним розширеним підходом ЄС користується визначення поняття «продукти аквакультури», яке розуміється як «водні організми на будь -якій стадії їх життєвого циклу, що є результатом будь -якої діяльності аквакультури або продукту, отриманого з неї».⁵ Цей широкий інклюзивний підхід також очевидний у законодавстві кількох держав -членів, де термін аквакультура використовується як загальний опис для опису всіх форм вирощування риби та виробництва молюсків. Це може охоплювати багато процесів, що беруть участь у вирощуванні видів риб шляхом забезпечення кормом та захисту від хижаків та хвороб. У разі вирощування молюсків це зазвичай передбачає вирощування молюсків, що виходять за межі природних можливостей морського середовища, щоб ініціювати та підтримувати таке зростання. Крім того, визначення не обмежується посиланням на використання продуктів аквакультури. Таким чином, вирощування організмів для цілей, відмінних від споживання людиною, входить у сферу визначення цих визначень, а також, ймовірно, вирощування декоративних риб, а також виробництво водних продуктів для біотехнологічної та фармацевтичної промисловості.

³ Blue Growth Strategy (n 2) 8–9.

⁴ Regulation (EU) No 1380/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on the Common Fisheries Policy, amending Council Regulations (EC) No 1954/2003 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulations (EC) No 2371/2002 and (EC) No 639/2004 and Council Decision 2004/585/EC, OJ L354/22, art 4(1)(25) (Basic Regulation); Council Regulation (EC) No 1198/2006 of 27 July 2006 on the European Fisheries Fund [2006] OJ L223/1, art 3(d).

⁵ See, for example, Section 3(1) of the Fisheries (Amendment) Act 1997 (No 23 of 1997) in Ireland, which defines the term to mean 'the culture or farming of any species of fish, aquatic invertebrate animal of whatever habitat or aquatic plant, or any aquatic form of food suitable for the nutrition of fish'.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Крім того, здається, що галузь також може мати значні можливості для зростання, щоб подолати дефіцит пропозиції, якщо держави -члени впродовж найближчого десятиліття приймуть та впровадять відповідні заходи та політику управління.⁶

Європейська Рахункова Палата (ЕРП), яка у вересні 2014 року опублікувала надзвичайно критичний звіт щодо заходів підтримки аквакультури.⁷ ЕРП дійшла висновку, що рамки для розвитку аквакультури як на рівні ЄС, так і на рівні держав -членів є слабкими, і фактично вжиті заходи не дали достатніх результатів.

На рівні ЄС Спільна риболовна політика (СРП) та Європейський фонд рибальства [ЄФР] не надали належних рамок для розвитку галузі. Відсутня вказівка служб Комісії щодо ключових екологічних питань, таких як Рамкова директива з водних ресурсів та Директива з оцінки впливу на довкілля. Недостатньо порівняння між даними про аквакультуру з різних джерел ЄС, що ускладнює оцінку результатів заходів з аквакультури.

На рівні держав -членів національні стратегічні плани та оперативні програми не забезпечували достатньо чіткої основи підтримки аквакультури, і не було послідовної стратегії для цього сектору. Відсутність належного просторового планування разом із складними процедурами ліцензування стала гальмом для сталого розвитку. Проекти з аквакультури, які отримали фінансування від ЄФР, часто були погано відібрані і, за деякими винятками, не дали очікуваних результатів або співвідношення ціни та якості.⁸

Як наслідок, аквакультура ЄС не досягла свого потенціалу в значній мірі, як це обговорювалося у вступі до цього випуску, зі світовими подіями в галузі. Для того, щоб краще зрозуміти ці висновки, у наступному розділі описуються деякі етапи регулювання та політики щодо розвитку політики в ЄС з 1980 -х років, а також висвітлюються деякі законодавчі реформи та політичні ініціативи, спрямовані на усунення недоліків, виявлених у доповіді СОА.

З огляду на минуле, якщо порівнювати аквакультуру з комерційним морським рибальством у Європі, стає зрозумілим, що перша лише потрапила в центр уваги законодавців та політиків ЄС протягом останнього десятиліття. Найбільш помітно і в основному з причин, пов'язаних з національним суверенітетом держав -членів, європейські інституції не докладали особливих

⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Strategic Guidelines for the sustainable development of EU aquaculture COM(2013) 229 final (Strategic Guidelines).

⁷ European Court of Auditors (ECA), The Effectiveness of Fisheries Fund Support for Aquaculture (Special Report No 10/2014, ECA, 2014).

⁸ ECA, 'Better Design, Better Targeting Needed for Sustainable Development of Aquaculture at EU and Member State Level – Say EU Auditors' Press Release ECA/14/38 (16 September 2014).

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

зусиль для розробки особливої політики аквакультури для цього сектору протягом перших 20 років дії ОЗП з 1983 по 2002 рік. , основна увага політики Європейського Співтовариства (ЄС) у 1980 -х та 1990 -х роках була спрямована на підтримку маркетингу продукції аквакультури та пом'якшення впливу на навколишнє середовище шляхом прописування стандартів якості води та безпеки харчових продуктів. Початкова увага була зосереджена на вирощуванні лосося, форелі та устриць. ЄК надала державам -членам фінансову допомогу для розвитку розвитку аквакультури. Ця допомога була значною і становила 300 мільйонів євро з європейських фондів у період з 1994 по 1999 рік. Найбільш помітно, що протягом цього конкретного періоду законодавство ЄС мало чи взагалі мало впливу на ліцензування або управління підприємствами аквакультури в державах -членах. Однак із розширенням ЄС вирощування ракоподібних та моллюсків (переважно моллюсків і моллюсків) набуло все більшого значення для сектора, і стало очевидно, що існує потреба у більш комплексній та інтегрованій політиці на рівні ЄС для більш послідовного зближення різних регуляторних ланцюгів.

З точки зору управління, перша велика віха виникла під час обговорень, що призвели до реформи ОЗП в 2002 році. Зокрема, Європейська Комісія прагнула інтегрувати широку кількість заходів, спрямованих на покращення безпеки харчових продуктів та охорону навколишнього середовища. до дискретної політики аквакультури. Ці цілі були розглянуті в Повідомленні, опублікованому Європейською Комісією, де викладено стратегію сталого розвитку європейської аквакультури, опублікованій у 2002 р. **(Звернення Комісії до Ради та Європейського Парламенту - Стратегія сталого розвитку європейської аквакультури. COM(2002) 511 фінал).**⁹ Ця стратегія мала на меті покращити конкурентоспроможність, продуктивність та стійкість галузі на загальноєвропейському рівні. Крім того, вперше Стратегія визнала важливу роль, яку відіграє аквакультура у розвитку сільських територій та узбережжя.

З точки зору законодавства, прийняття Ради міністрів рибного господарства Регламенту № 2371/2002 ознаменувало початок більш комплексного підходу європейських інституцій до майбутнього регулювання галузі, оскільки він передбачав чітку юридичну основу для прийняття заходи управління.¹⁰ Це положення відображало багато принципів, викладених у Стратегії аквакультури 2002 року. Більш конкретно, у Регламенті чітко зазначено, що сфера застосування ОЗП поширюється на збереження, управління та експлуатацію аквакультури, а також

⁹ Communication from the Commission – A strategy for the sustainable development of European aquaculture COM(2002) 511 final.

¹⁰ Council Regulation (EC) 2371/2002 of 20 December 2002 on the conservation and sustainable exploitation of fisheries resources under the Common Fisheries Policy [2002] OJ L358/59 (Sustainable Fisheries Regulation).

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

на переробку та реалізацію продукції аквакультури, де така діяльність здійснюється на території держав -членів або в потім води Співтовариства (нині води ЄС).¹¹

Крім того, однією з цілей ОПП є забезпечення сталої експлуатації аквакультури з урахуванням екологічних, економічних та соціальних міркувань. Положення також передбачає нову організаційну структуру для формування політики аквакультури, оскільки воно відіграє роль як Консультативного комітету з рибальства та аквакультури, так і тодішніх [Регіональних] Консультативних рад у формулюванні заходів управління. Останній орган має виключно дорадчу роль у формуванні політики та має представників сектору аквакультури та інших груп інтересів. Після прийняття Регламенту 2371/2002 у політиці ЄС більший акцент робився на наданні фінансування ЄС для розвитку галузі та підтримки прикладних досліджень аквакультури в державах -членах.¹² Також було прийнято комплексну нормативну базу, що сприяє безпеці харчових продуктів, що стосується риби та продуктів рибальства.

Європейська Комісія оновила свою стратегію для цього сектору у 2009 році (**Звернення Комісії до Європейського Парламенту та Ради. Побудова сталого майбутнього для аквакультури. Новий імпульс для Стратегії сталого розвитку європейської аквакультури. COM (2009) 162 остаточний**), а підхід ЄС до політики аквакультури було розглянуто під час дебатів про реформу, що стосуються ОПОР у період 2011–2013 років. Це, у свою чергу, призвело до прийняття нових регуляторних положень у рамках переглянутої ПЗП, яка набула чинності у січні 2014 року.

ЄС здійснив свою компетенцію шляхом прийняття політичних, фінансових та правових заходів. Примітно, що основні рамки заходів управління та політики ЄС викладені в Основному регламенті управління рибальством № 1380/2013 (**Основний регламент**).¹³

Незважаючи на поступове скасування заходів ЄС, слід також мати на увазі, що регулювання планування та управління аквакультурою в першу чергу належить державам -членам. Багато ключових управлінських рішень, які формують сектор, є питаннями, однак, що належать до сфери спільної компетенції, тобто в тих випадках, коли ЄС та держави -члени поділяють юридичні повноваження. Відповідно до загальної схеми законодавства ЄС, Союз повинен здійснювати свою законодавчу компетенцію у сферах спільної компетенції відповідно до принципів пропорційності та субсидіарності.

¹¹ Sustainable Fisheries Regulation, art 1.

¹² Article 1(7) of Council Regulation (EC) No 1421/2004 of 19 July 2004 amending Regulation (EC) 2792/1999 laying down the detailed rules and arrangements regarding Community structural assistance in the fisheries sector [2004] OJ L260/1.

¹³ Basic Regulation

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

У Базовому Регламенті, а також у конкретних положеннях Частини VII цього Положення є багато амбулаторних посилань на аквакультуру, які спрямовані на просування більш послідовного підходу ЄС до управління та регулювання сектору в державах-членах та у загальноєвропейському та глобальний рівень у контексті заходів торгівлі та маркетингу. Відповідно до Основного регламенту, CFP повинна гарантувати, що діяльність аквакультури сприяє довгостроковій екологічній, економічній та соціальній стійкості, а також відстеженню, безпеці та якості продукції аквакультури.¹⁴

У світлі різних умов ліцензування, що застосовуються до аквакультури в державах -членах, європейські установи прагнуть встановити більш стратегічний підхід для підвищення конкурентоспроможності та перспектив майбутнього зростання галузі. У зв'язку з цим мають бути прийняті механізми, які сприятимуть обміну інформацією про найкращу практику між державами - членами з питань, що стосуються «безпеки бізнесу, доступу до вод та простору Союзу та спрощення процедур ліцензування».

Стійкість є одним із лейтмотивів підходу ЄС до управління аквакультурою за схемою, розробленою Базовим регламентом. Важливо, що політика базується на нормативних принципах, таких як запобіжний та екосистемний підхід з метою захисту та збереження морського середовища та ресурсів, які вона підтримує. Базовий регламент зобов'язує держави -члени проводити науково - дослідницькі та інноваційні програми для покращення якості наукових порад, які відповідають управлінським рішенням.

Очевидно, що майбутнє зростання сектора дуже залежить від відповідних дій держав -членів. Для забезпечення інтегрованого підходу ЄС Європейська Комісія повинна прийняти стратегічні керівні принципи для інформування національних планів держав -членів, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності, розвитку та інновацій промисловості,

зменшення адміністративної тяганини та підвищення рівня законодавства ЄС «більш ефективним та чутливим до потреб зацікавлених сторін», (3) заохочення економічної діяльності, (4) сприяння „диверсифікації та покращенню якості життя у прибережних та внутрішніх районах” та (5) інтеграція аквакультурної діяльності у територіальне планування.¹⁵

Європейська Комісія опублікувала Стратегічні настанови щодо сталого розвитку індустрії аквакультури у 2013 році (**Звернення Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічного та соціального комітету та Комітету регіонів. Стратегічні настанови щодо сталого розвитку Аквакультура ЄС. COM (2013) 229 фінал**). Вони спрямовані

¹⁴ Basic Regulation, Recital 4 and art 2(1).

¹⁵ Basic Regulation

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

на допомогу "державам-членам у визначенні власних національних цілей з урахуванням їх відносних вихідних позицій, національних обставин та інституційних домовленостей".

Очевидно, що Керівні принципи не є юридично обов'язковими, але визначають цілий ряд дій, спрямованих на формування майбутнього темпу та зростання сектора. Таким чином, вони мають на меті поінформувати підхід держав -членів щодо суті та форми їх багаторічних національних планів. Варто відзначити, що вони визначають три найважливіші цілі, які мають вирішити компетентні національні органи: спрощення адміністративних процедур у державах-членах, сприяння морському просторовому плануванню та покращення конкурентоспроможності за допомогою ініціатив з маркетингу та маркування.¹⁶

В результаті реформи, узгодженої у 2013 році, однією з найбільш помітних особливостей підходу ЄС до управління аквакультурою є добровільне зобов'язання держав -членів ухвалювати та впроваджувати **багаторічні національні стратегічні плани на період 2014–2020 років**. Дійсно, доступ до фінансування за рахунок Європейського фонду морського та рибальства (ЄФРР) залежить від дотримання цього «добровільного» зобов'язання. Відповідно до Стратегічних настанов ЄС, однозначно, держави -члени користуються значним розсудом щодо форми та суті заходів та політики, викладених у їх багаторічних національних стратегічних планах. Такі плани значно відрізнятимуться в ЄС, а також можуть відображати регіональні відмінності в країнах -членах. Дійсно, короткий огляд Іспанського стратегічного плану з аквакультури показує, що це розроблений документ, який реалізує чотири стратегічні цілі - а саме спрощення законодавчої бази та посилення залучення зацікавлених сторін, включаючи представництво галузі; вдосконалення виробничого та галузевого планування шляхом процесу просторового планування, включаючи вибір нових зон для розвитку аквакультури; зміцнення конкурентоспроможності у галузі шляхом досліджень, розробок та інновацій; покращення маркетингу та більша підтримка організацій виробників.¹⁷

Ліцензування аквакультури та регулювання рибних господарств - це питання держав -членів. У зв'язку з цим вони змушені забезпечувати дотримання екологічного законодавства ЄС, зокрема стосовно оцінки впливу на навколишнє середовище та охорони біорізноманіття відповідно до Директиви про середовища проживання та птахів, а також заходів ЄС щодо боротьби з хворобами та забезпечення законодавства з безпеки харчових продуктів.

¹⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Strategic Guidelines for the Sustainable Development of EU Aquaculture. COM(2013) 229 final

¹⁷ C García Díez, 'Spanish Aquaculture Strategic Plan 2012–2020' (EcoAqua Conference, Biodiversity Foundation, Las Palmas, Spain, 25 July 2015). <http://ecoaqua.ulpgc.es/sites/default/files/documentos/workshop2015/4-Cris_Ppt%20Plan%20EcoAqua.pdf> accessed 8 December 2015. Copy with the author.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Для того, щоб оновити вимоги до здоров'я тварин у аквакультури та у відповідь на різні підходи держав -членів до ліцензування галузі на національному рівні, європейські установи прийняли заходи з гармонізації у формі Директиви 2006/88 із змінами та доповненнями, яка реалізується документами Комісії.¹⁸ Директива 2006/88 передбачає дозвіл установок та підприємств з аквакультури з метою встановлення спільної основи, спрямованої на запобігання, боротьбу та викорінення хвороб. З цією метою він прописує загальні загальноєвропейські стандарти, які повинні виконуватися підприємствами та установками з виробництва аквакультури як щодо їх заснування, так і роботи. Для того, щоб зменшити регуляторний тягар, заходи ЄС можуть поєднуватися з системами авторизації, що діють у державах - членах, наприклад, такими, які спрямовані на забезпечення дотримання екологічних зобов'язань.¹⁹

Важливо, що згідно з Директивою держави -члени зобов'язані відмовити у видачі дозволу, якщо така діяльність представляє неприйнятний ризик поширення хвороб на інших тварин аквакультури або на дикі запаси водних тварин.²⁰

ЄС прийняв широкий збір екологічного законодавства, яке застосовується до аквакультури, включаючи Рамкову директиву з водних ресурсів (ВРД),²¹ Рамкову директиву про морську стратегію (MSFD),²² а також законодавство ЄС про небезпечні речовини та про маркетинг

¹⁸ See, inter alia Commission Decision No 2010/171/EU of 22 March 2010 amending Annex I to Decision 2009/177/EC as regards surveillance programmes for Ireland and Hungary and the disease-free status of Ireland for certain aquatic animal diseases [2010] OJ L75/28; Commission Decision No 2011/187/EU of 24 March 2011 amending Decision 2010/221/EU as regards the approval of national measures for preventing the introduction of ostreid herpesvirus 1 mnr (OsHV-1 mnr) into certain areas of Ireland and the United Kingdom [2011] OJ L80/15; Commission Regulation (EU) No 350/2011 of 11 April 2011 amending Regulation (EC) No 1251/2008 as regards the placing on the market requirements for consignments of Pacific oysters intended for Member States or parts thereof with national measures regarding ostreid herpes virus 1 mnr (OsHV-1 mnr) approved by Decision 2010/221/EU [2011] OJ L97/9; Commission Implementing Directive 2012/31/EU of 25 October 2012 amending Annex IV to Council Directive 2006/88/EC as regards the list of fish species susceptible to Viral haemorrhagic septicaemia and the deletion of the entry for Epizootic ulcerative syndrome [2012] OJ L297/26; Commission Implementing Decision 2013/706/EC of 29 November 2013 amending Annex I to Decision 2009/177/EC as regards the disease-free status of Denmark for viral haemorrhagic septicaemia and of Ireland and Northern Ireland territory of The United Kingdom for Koi herpes virus disease [2013] OJ L322/42; Commission Implementing Directive 2014/22/EU of 13 February 2014 amending Annex IV to Council Directive 2006/88/EC as regards infectious salmon anaemia (ISA) [2014] OJ L44/45.

¹⁹ 2006 Aquaculture Health Directive

²⁰ 2006 Aquaculture Health Directive

²¹ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy [2000] OJ L327/1 (Water Framework Directive).

²² Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy [2008] OJ L164/19.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

ветеринарних лікарських засобів. Крім того, законодавство ЄС щодо інтродукції та управління чужорідними видами має на меті оцінити та звести до мінімуму можливий вплив інтродукції таких видів шляхом створення системи дозволів та захисту місцевого біорізноманіття та екосистемних послуг.²³ Зобов'язання щодо проведення оцінки впливу на довкілля (ОВНС) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО) для певних категорій проектів, планів та програм аквакультури є одними з основних засобів вирішення та пом'якшення наслідків розвитку аквакультури в державах -членах. Європейська Комісія опублікувала необов'язкові керівні принципи, спрямовані на забезпечення сумісності розвитку аквакультури із законодавством ЄС про природу, з особливим акцентом на мережу охоронних територій ЄС, відому як Natura 2000.²⁴

Продукція аквакультури регулюється європейським пищевим законодавством и общими рамками, применимыми к маркетингу продуктов для потребления человеком. Регламент Совета 178/2002 устанавливает общие принципы и требования по безопасности пищевых продуктов и обеспечивает правовую основу для создания Европейского агентства по безопасности пищевых продуктов..²⁵

Государственное агентство рыболовства Украины ссылается на следующие документы на своем веб-сайте: ²⁶:

Регламент (ЄС) No 1380/2013 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2013 року про Спільну рибальську політику, що вносить зміни до Регламенту Ради (ЄС) No 1954/2003 та (ЄС) No 1224/2009 та скасовує Регламенти Ради (ЄС)) No 2371/2002 та (ЄС) No 639/2004 та Рішення Ради 2004/585/ЄС

СОМ (2002) 511 остаточний (ЗВ'ЯЗАННЯ КОМІСІЇ ДО РАДИ І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Стратегія сталого розвитку європейської аквакультури) 2002

Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною ²⁷ включає процес наближення та впровадження лише однієї директиви:

Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року про збереження природних середовищ існування та дикої фауни та флори.

Директива про середовища існування (офіційно відома як Директива Ради 92/43/ЄЕС щодо збереження природних середовищ існування та дикої фауни та флори) - це директива Європейського Союзу,

²³ Regulation No 1143/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the prevention and management of the introduction and spread of invasive alien species [2014] OJ L317/35.

²⁴ European Commission, Guidance on Aquaculture and Natura 2000 (Luxembourg: 2012).

²⁵ European Commission, Guidance on Aquaculture and Natura 2000 (Luxembourg: 2012).

²⁶ http://darg.gov.ua/_upravlinnja_u_sferi_0_238_menu_0_1.html

²⁷ <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

прийнята у 1992 році як відповідь ЄС на Бернську конвенцію²⁸. Це одна з директив ЄС щодо охорони дикої природи та охорони природи, інша - Директива про птахів²⁹. Це одна з європейських політик природи, яка встановлює одну організовану мережу - Natura 2000, яка має намір охороняти природу та дику природу. Директива про середовища існування вимагає від національних урядів визначити території, які, як очікується, забезпечать збереження видів флори та фауни.

Директива гарантує збереження місцевих тварин та рослин, що знаходяться під загрозою зникнення. Вона спрямована на охорону 220 середовищ існування та приблизно 1000 видів, перелічених у Додатках до Директиви. Це види та місця проживання, які вважаються європейським інтересом, згідно з критеріями, наведеними у Директиві. Він наказує країнам -членам ЄС вживати заходів для підтримки "сприятливого природоохоронного статусу" заповідних біотопів та видів.³⁰

В цілому, однак, порівняно легко можна зробити висновок, що законодавство та політика ЄС, що стосуються аквакультури, залишаються дуже розпорядчими, розповсюдженими та потребують подальших реформ з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Зокрема, необхідно терміново вжити заходів для подолання дефіциту пропозиції морепродуктів у ЄС, який наразі обслуговується імпортом продукції аквакультури з третіх країн на шкоду промисловості держав -членів. Незважаючи на те, що ця глава не входить у сферу детального розгляду суті та форми майбутніх реформаторських заходів, все ж є кілька очевидних осей для втручання законодавства ЄС.

1.2.2 Національне законодавство у сфері аквакультури

В ході реформи рибного господарства за останні роки значно оновилися законодавча база функціонування галузі, що, серед іншого, сприяло певній реалізації інтересів бізнесу в аквакультурі в Україні. У Законі України «Про рибальство, промислове рибальство та збереження водних біоресурсів» аквакультура визначена як свідоме використання рибних водних об'єктів (їх частин) для отримання максимальної кількості корисної біологічної сільськогосподарської продукції (риби, молюски, безхребетні, водорості, інші водні організми) шляхом їх штучного розведення та утримання.

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про рибальство, промислове рибальство та збереження водних біоресурсів" Рибальство - економіка, завданням якої є вивчення, охорона, відтворення,

²⁸ <https://www.law.cornell.edu/treaties/berne/>

²⁹ <http://archive.jncc.gov.uk/default.aspx?page=1372>

³⁰ <https://academic.oup.com/jel/article/28/2/221/2404189>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

культивування, використання водних біоресурсів, їх видобуток (видобуток, вилов, збирання), продаж та переробка з метою одержання харчових, технічних, кормових, медичних та інших продуктів, а також забезпечення безпеки судноплавства флоту рибальської промисловості. Основою рибальства є рибальство та рибальство.

Слід зазначити, що чинне законодавство використовує терміни "рибальство" та "аквакультура" як синоніми. Зокрема, у ст. 1 Закону України "Про Національну програму розвитку рибальства України на період до 2010 року" закріплює два однакових визначення понять рибальство (підгалузь рибальства) та аквакультури. Більш широке та детальне визначення цих понять міститься у ст. 1 Закону України "Про аквакультуру", згідно з якою аквакультура (рибальство) - сільськогосподарська діяльність для штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури в повністю або частково контрольованих умовах для отримання сільськогосподарської продукції (продукції аквакультури) та її реалізації, виробництва кормів, відтворення біоресурсів, селекційних робіт, інтродукції, переселення, акліматизації та повторної акліматизації гідробіонтів, поповнення водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття та надання рекреаційних послуг. Таким чином, можна зробити висновок, що законодавство містить широке та вузьке визначення аквакультури.

Це правило відокремлювало аквакультуру від інших видів можливої діяльності на водних об'єктах у поєднанні з визначенням «спеціальне використання водних біоресурсів». Однак, щоб врегулювати правові, економічні, соціальні та організаційні принципи аквакультури в комплексі, був необхідний спеціальний окремий документ, яким став Закон України «Про аквакультуру», що набрав чинності з 1 липня 2013 р. (Далі) - основний закон.

Цей документ надає аквакультурі статус окремого виду сільськогосподарської діяльності в системі агропромислового виробництва, - діяльність, пов'язану з вирощуванням водних біоресурсів у контрольованих умовах, яка полягає у "штучному розведенні, утриманні та вирощуванні повністю об'єктів аквакультури" або частково контрольовані умови для отримання та реалізації сільськогосподарської продукції (продукції аквакультури), виробництва кормів, відтворення біоресурсів, у селекційних роботах, інтродукції, переселення, акліматизації та повторної акліматизації гідробіонтів, поповнення водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття та надання рекреаційних послуг ». Таким чином, аквакультура відрізняється від інших видів рибного промислу, що зумовлено особливостями діяльності аквакультури, яка суттєво відрізняється від рибальства, вимагає більшого втручання людини у виробництво та, як наслідок, вимагає окремого підходу до управління. Технічну допомогу Уряду України через Державне агентство рибальства України у розробці Закону про аквакультуру надавали фахівці ФАО в рамках програми технічної співпраці TCP / UKR / 3301 3: Розробка нового закону про аквакультури в Україні.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Згідно із законодавством, аквакультура може здійснюватися у внутрішніх водних об'єктах (їх частинах), рибогосподарських технологічних водоймах, у внутрішніх морських водах, у територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України, а також на сухопутних територіях території України, спеціально виділені для цілей аквакультури.

Для систематичного розуміння специфіки аквакультури в таблиці 1.9 її класифікація за ключовими характеристиками.

Таблиця 1.9

Класифікація аквакультури за основними ознаками

Типи	Види аквакультури	Характеристика контекстного змісту
Типи середовища вирощування	Прісноводні	Розведення, утримання та вирощування об'єктів в озерах та водоймах
	солонувата вода	Розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури в лиманах та лагунах
	Марикультура	Розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури у внутрішній морській воді, теріапійському морі та виключній (морській) економічній зоні України з використанням плавучих садів, інших технологічних пристроїв із використанням морської води.
Споживання готової продукції	Продовольчі	Використовується для безпосереднього споживання або переробки для харчової риби.
	Непродовольчі	Використовується для виробництва кормів, для відтворення біоресурсів та поповнення їх запасів, для проведення селекційних та племінних робіт.
Рівень інтенсифікації виробництва	Інтенсивний	Його виготовляють із ущільнених насаджень з інтенсивним штучним вигодовуванням комбікормів, збалансованих за складом відповідно до біологічних потреб конкретних гідробіонтів, інших кормів з високим харчуванням.
	Напівінтенсивний	Воно здійснюється із застосуванням певних засобів інтенсифікації, у тому числі з обмеженим штучним вигодовуванням кормів різними поживними речовинами.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

	Обширна	It is carried out using natural fodder resources of fisheries water bodies without the use of intensification means.
Організаційно технологічні форми рибальства	- Відтворення водних біоресурсів	Широке вирощування шляхом впровадження різноманітних вікових груп водних аквакультур у водойми рибного господарства для покращення використання їх біопродуктивного потенціалу
	Стаєкова форма.	Розведення, утримання та вирощування аквакультурних споруд з використанням рибних ставків, штучно створених водойм, відокремлених від материнських водойм, лиманів, затоплених торфових кар'єрів тощо.
	Індустріальна форма	Розведення, утримання та вирощування з використанням рибальських та плавучих садів, басейнів, інших технологічних пристроїв, включаючи використання установок закритого водопостачання (УЗВ).

В основному законі також зазначається, що діяльність з аквакультури спрямована на збільшення виробництва корисної біологічної сільськогосподарської продукції (риби та інших водних біоресурсів), збереження біорізноманіття та поповнення водних біоресурсів у водоймах (їх частинах) України, а також на впровадження рибальської діяльності екологічними засобами. Тобто в єдиному регулюючому полі поєднуються два види рибальства - репродуктивний та товарний, істотно відрізняються один від одного з точки зору цілей, технологій, регуляторних механізмів тощо. Відтворення живих водних біологічних ресурсів (ЖВБР) традиційно залишається одне з пріоритетних завдань для держави у сфері природокористування, незалежно від того, що процес відтворення до аквакультури був віднесений законом і є найбільш нормативно регульованим. Репродуктивне рибальство спрямоване на збереження різноманітності ВВУР, підтримання екологічної рівноваги у водних екосистемах - тобто переважно збереження природи. Основні напрями державної підтримки рибальства (аквакультури) та рибальства визначені відповідно у ст. 22 Закону України «Про аквакультуру» та ст. 53 Закону України "Про рибальство, промислове рибальство та збереження водних біоресурсів".

Товарне рибальство, у свою чергу, спрямоване на забезпечення населення продовольчими продуктами рибальства і має ознаки сільськогосподарської діяльності. Як наслідок, виникає відповідний дисбаланс інтересів при спробі регулювати всі складові аквакультури в рамках єдиного основного закону, що найбільш чітко проявляється на регіональному рівні.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Аквакультура в Україні, на відміну від багатьох інших провідних країн світу, не підлягає ліцензуванню (!) У класичній формі, що можна розглядати як певну перевагу для національних підприємств аквакультури. Однак законодавство передбачає інші механізми державного регулювання аквакультури: наприклад, проведення державної реєстрації укладених договорів на використання рибних водних об'єктів, рибогосподарських технологічних водойм; подання інформації щодо намірів розмноження та вирощування чужорідних та чужорідних водних видів, обсягів виробництва продукції аквакультури; погодження проектної документації на будівництво об'єктів, що використовуються в аквакультури. Тобто законодавець вказує, що фізичні особи мають бути зареєстровані як підприємці. Залежно від конкретного виду економічної діяльності у секторі рибальства, законодавство визначає додаткові вимоги до суб'єктів господарювання. Обов'язковою є позитивна ветеринарно -санітарна оцінка стану промислових об'єктів рибогосподарських водойм національного значення та показників безпеки риби, інших водних живих ресурсів тощо.

Основний закон перелічує напрями державної підтримки аквакультури (ст. 22). Більшість із них стосуються лише одного компонента аквакультури - відтворення живих водних біоресурсів (ВВВВ), тому створюють певний дисбаланс інтересів. Додатковою причиною цього є посилення окремих заходів державної підтримки бюджетними програмами, а саме: "Відтворення водних живих ресурсів у внутрішніх водах та Азово-Чорноморському басейні", "Вибір у рибальстві та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водах" та Азово-Чорноморський басейн ", " Організація діяльності рибоохоронних органів та риборозведення комплексів ". Ці документи передбачають механізми фінансової та організаційної реалізації таких територій, як, наприклад, селекційні роботи, включаючи створення та утримання племінних суб'єктів, племінних стад та генофондів об'єктів аквакультури; відновлення популяцій рідкісних та зникаючих видів водних організмів тощо. Щодо державної підтримки товарної аквакультури, то основний закон передбачає лише напрями стимулюючого характеру без їх конкретизації та конструктивних механізмів реалізації. Наприклад, заявлене сприяння розвитку національного виробництва кормів для аквакультурних об'єктів; сприяння виробництву якісної та екологічно чистої продукції аквакультури, конкурентоспроможної на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Продукція рибальства та рибальства - це сільськогосподарська продукція. Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001–2004 рр.» Риба та морепродукти віднесені до сільськогосподарської продукції, рибальство та рибальство - до сільськогосподарських підприємств. Власність суб'єктів рибного господарства виробників сільськогосподарської продукції є формою державної підтримки.

Зазначене положення також було закріплено Законом України "Про рибальство, промислове рибальство та збереження водних біоресурсів", згідно з яким суб'єкти рибогосподарського комплексу, діяльність яких пов'язана з промисловим захопленням водних біоресурсів на водних

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

об'єктах національного значення, розведення, вирощування та переробка власного виробництва, визнаються виробниками сільськогосподарської продукції (ст. 53).

Рибальство та рибальство характеризуються специфічним складом об'єктів. Перелік об'єктів праввідносин у сфері рибальства (аквакультури) та рибальського господарства закріплений у Законі України «Про рибу, інші водні живі ресурси та продукти харчування», життя яких неможливе без перебування у воді. До водних живих ресурсів належать: прісноводні, морські, анадромні та катарні риби на всіх стадіях розвитку; головоногих молюсків, водоростей та інших водних рослин.

На виконання ст. 11 Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження", постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. No 1402 затверджено Правила перевезення тварин, які встановлюють вимоги до перевезення тварин повітряним транспортом, , автомобільні, залізничні, морські та річкові. У пунктах 65-78 зазначених Правил визначено особливості транспортування риби та інших водних організмів.

Відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону, рибний водний об'єкт для цілей аквакультури передається в оренду юридичній чи фізичній особі відповідно до **Водного кодексу України**. Пункт е) частини 2 Прикінцевих та перехідних положень **Закону України «Про аквакультуру»** було викладено у новій редакції ст. 51 "Використання водних об'єктів на умовах оренди" Водний кодекс України. Він передбачав затвердження Кабінетом Міністрів України Типової угоди про оренду водних ресурсів, а також затвердження центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування Методів державної екологічної політики щодо визначення розміру плати за орендовані водойми. Зазначимо, що ці завдання на сьогодні виконані: Указом Кабінету Міністрів України від 29 травня 2013 р. No 420 затверджено Типовий договір оренди водних об'єктів та наказом Міністерства екології та природних ресурсів В Україні від 28 травня 2013 р. № 236 затверджено Методика визначення розміру плати за орендовані водойми. Таким чином, ми можемо констатувати позитивні зміни у процесі оренди використання рибальства.

1.3. Управління на місцевому, регіональному та національному рівнях в Україні, основні органи влади, залучені до галузі аквакультури.

1.3.1 Державні та приватні установи

Діяльність аквакультури в Україні передбачає інституційну взаємодію таких сторін:

органи державної влади, які регулюють та керують такою діяльністю;

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

органи місцевого самоврядування;

суб'єкти аквакультури - юридичні чи фізичні особи, які здійснюють рибальську діяльність у аквакультурі.

Ключові компетенції державних регуляторів діяльності з аквакультури, які створюють систему взаємовідносин та формують управлінські компетенції та функції по всій вертикалі галузевої системи управління (табл. 1.10). Найважливішими та найефективнішими були наслідки реформування та оновлення процедури надання рибальства для використання в оренді для цілей аквакультури. Фактично, основний закон змінив процедури та принципи надання водних об'єктів у користування ресурсами, посиливши залучення місцевих органів влади до цього процесу. Відомо, що доступність рибальства до водних ресурсів вважається необхідною умовою поживлення аквакультурного бізнесу і, як наслідок, ключовим завданням реформування галузі шляхом створення сприятливих інституційних умов для рибальства. Механізм, закладений у базовому законі, передбачає нові організаційні відносини у секторі аквакультури, впровадження яких відбувається сьогодні на регіональному рівні. Основними адміністративно -правовими нововведеннями є:

рибні водойми надаються для цілей аквакультури в оренду;

об'єктом користування за умовами оренди є земельні ділянки під водою, в межах яких здійснюється аквакультура, та вода (водний простір), надана для використання у комплексі;

орендна плата складається відповідно з плати за землю та за водний простір;

оренда водних об'єктів для використання в оренді здійснюється за наявності паспорта водного об'єкта;

повноваження передавати в оренду водні об'єкти для користування на умовах оренди в межах населених пунктів належать сільським, селищним та міським радам, а поза населеними пунктами - обласним державним адміністраціям; здача в оренду вод внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України для цілей аквакультури (марикультури) здійснюється Кабінетом Міністрів України;

орендар зобов'язаний дотримуватися встановлених стандартів стандартів виробництва риби аквакультури;

своєчасно доповідати Державному агентству рибальства про обсяги виробництва продукції аквакультури.

Основною ланкою державного департаменту управління рибальством є Державний департамент рибальства (Державне рибальство) при Міністерстві аграрної політики України.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Таблиця 1.10

Розподіл повноважень основних державних регуляторів аквакультури в Україні

Керівний орган	The complex of tasks	Regulatory documents ²
Кабінет Міністрів	Забезпечення державної політики у сфері аквакультури. Надання внутрішніх вод (внутрішніх вод) для внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України для цілей аквакультури. Організація міжнародного співробітництва у сфері аквакультури.	Постанова КМУ від 29 травня 2013 р. №420 «Про затвердження Типового договору оренди водних об'єктів». Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання гідротехнічних споруд для цілей аквакультури та типової форми контракту на їх використання» (проект).
Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Міністерство енергетики та охорони навколишнього середовища	Затвердження нормативних документів, методичних документів та програм науково -технічного розвитку з аквакультури.	Наказ МінААП № 45 від 30.01.2013 «Про затвердження регіонами України зон аквакультури (рибальства) та рибної продуктивності». Наказ МінААП № 414 від 7 липня 2012 року "Про затвердження Порядку штучного розведення (розмноження), вирощування водних біоресурсів та їх використання". Наказ Міністерства екології № 236 від 28 травня 2013 р. "Про затвердження Методики визначення плати за орендовані водні

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

		<p>Наказ МінААП № 742 від 16 грудня 2013 р. «Про затвердження Порядку розробки паспорта рибогосподарського технологічного водосховища».</p> <p>Наказ Міністерства сільського та лісового господарства "Про затвердження Порядку впровадження меліорації рибальства" (Проект) "Про затвердження спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства у сфері аквакультури".</p>
<i>Державне агентство рибальства</i>	Розробка нормативно -правових актів та програм науково -технічного розвитку аквакультури; контроль діяльності та звітність суб'єктів аквакультури; управління персоналом; співпраця з міжнародними організаціями з аквакультури, запобігання забрудненню навколишнього середовища.	Державна цільова економічна програма розвитку рибальства на 2012-2016 роки
<i>Місцеві державні адміністрації</i>	<p>Здача в оренду частини рибогосподарського водоймища, рибогосподарського технологічного водоймища для цілей аквакультури для використання.</p> <p>Участь у розробці та впровадженні національних та регіональних програм</p>	
<i>Органи місцевого самоврядування</i>	Оренда частини рибогосподарського водного об'єкта, рибогосподарського технологічного водоймища для цілей аквакультури відповідно до органу землеустрою, встановленого Земельним кодексом України.	

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Держрибагентство України підпорядковується 4 державним рибозробним комплексам. Основним завданням якого є промисел водойм загальнодержавного значення для різних видів риб на території нашої країни, а саме:

Державна установа "Херсонський виробничо-дослідний завод з розведення молодих риб". Зазначений рибозрозведений комплекс щорічно випускає у низовини Дніпра понад два мільйони екземплярів дворічних та цього року коропів, трав'яних видів, а також місцевих видів риб (судака, щуки).

Державна установа «Новокаховський рибгосп часткової риби». Рибозрозведений комплекс щорічно випускає більше двох мільйонів екземплярів цього року та двох років коропа та трав'яних риб, більше трьохсот тисяч екземплярів місцевої риби (судака, щуки, європейського молюска) у нижню течію Дніпра та Каховське водосховище.

Державна установа «Виробничо-дослідний Дніпровський осетровий рибоводний завод імені академіка С.Т. Артющика. Єдине державне підприємство в Україні, завданням якого є відтворення видів осетрових риб, занесених до Червоної книги (білуга, російський осетр, зірчастий осетер, стерлядь), які мають місця нересту в річці Дніпро, вирощують кочову молодняк і зарибачують низовини річки Дніпро та моря Чорного басейну. Рибозрозведений комплекс щороку випускає понад один мільйон триста тисяч штук осетрових видів.

Державна установа «Лопушно форелеве господарство. Зазначений рибозрозведений комплекс щорічно випускає до малих річок Карпатського регіону понад сто двадцять тисяч лососевих риб (форель, райдужна форель).

Контроль вилову водних живих ресурсів у внутрішніх рибальських господарствах Одеської області (озеро Кагул, озеро Картал, озеро Кугурли, озеро Ялпуг, озеро Сасик, Стенцовсько-Жебрянські заплави, Тузлівська група лиманів, Шаболацький, Хаджибейський, Тилігульський, Малий Аджалицький лимани та Кучурганське водосховище), річки Дунай та Дністер з озерно-заплавними системами, а також виняткову (морську) економічну зону України здійснює Одеська басейнова дирекція охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства. Рибальство в Чорному морі та пов'язані з ним лимани також контролюються Державною інспекцією з охорони Чорного моря. Громіздку систему регіонального управління рибальством потребувала модифікації, і вона була дещо реформована у 2005 році.

Спільним наказом Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва та Державного департаменту рибного та Департамент сільського господарство. Необхідною умовою реалізації ефективної регіональної політики у рибогосподарському комплексі має стати повне виконання повноважень органів місцевого самоврядування та органів самоврядування.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Наукове забезпечення здійснюють ДП «Одеський центр Південного науково -дослідного інституту морського рибальства та океанографії» (Одеса), ДП «Регіональний експериментально -дослідний комплекс» (Біляївський район, с. Палійово), ДП «Дослідна кефаль» рибоводне господарство (Білгород-Дністровський район, с. Біленке), Державне підприємство «Дністровське рибозробне господарство» (Білгород-Дністровський район, шосе Одеса-Рені, 43 км, ділянка осетрових).

Заснування Одеської регіональної асоціації рибальських підприємств було задекларовано як програмний захід у затвердженій галузевій регіональній програмі рибальства в Одеській області на 2014-2017 роки, але при формуванні таких документів потрібен особливий врахування інтересів підгалузі аквакультури.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

1.3.2 Національні, регіональні та місцеві стратегії та програми

Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1245 затверджено **Державну цільову економічну програму розвитку рибальства на 2012-2016 рр.**, Яка, на думку розробників, повинна призвести до позитивних потрясінь у секторі рибальства.

Метою Програми є створення сприятливих умов для розвитку рибальства та його конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках, що задовольнятиме потреби населення України у продуктах рибальства відповідно до науково обґрунтованих стандартів споживання.

Програма повинна призвести до позитивних потрясінь у секторі рибальства та сприяти стабілізації та розширенню виробництва вітчизняних конкурентоспроможних продуктів рибальства, щоб гарантувати продовольчу безпеку України.

Існує два шляхи вирішення цієї проблеми, серед яких:

Перший - забезпечити розвиток однієї зі складових рибальства - рибальства чи рибогосподарства, що призведе, з одного боку, до вичерпного використання водних живих ресурсів або, з іншого, до занепаду України як морський стан у сфері рибальства;

другий - забезпечення реалізації комплексу заходів щодо створення відповідного правового, організаційного та економічного механізму державного регулювання у секторі рибальства.

Проблему передбачається вирішити шляхом:

- збільшення вилову водних біоресурсів;
- відтворення водних біоресурсів, відновлення та меліорація природних нерестовищ у рибних водоймах;
- модернізація існуючих та будівництво нових суден вітчизняного флоту рибної промисловості;
- розширення, реконструкція, технічне переоснащення та розвиток морських риболовецьких портів;
- формування та утримання племінної бази для покращення якості об'єктів аквакультури;
- підвищення продуктивності використання рибних водних об'єктів для водних аквакультур за рахунок:
- розширення сировинної та кормової бази рибальства;
- отримання державної підтримки функціонування галузевих підприємств;

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

- ремонт та модернізація існуючих об'єктів;
- будівництво сучасних рибоводних комплексів;
- будівництво сучасних підприємств з виробництва спеціалізованих комбікормів;
- активізація міжнародного співробітництва з іноземними державами у сфері рибальства;
- допомога держави у рибальській діяльності у виняткових (морських) економічних зонах іноземних держав та розширенні рибальства на відкритих територіях Світового океану;
- удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та службовців, діяльність яких пов'язана із формуванням та реалізацією державної рибальської політики, зокрема охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, а також для задоволення потреб управління та функціонування промисловості;
- розвиток галузевої науки щодо розвитку новітніх технологій харчування, комбікормів, знарядь лову;
- проведення науково -дослідних робіт з вивчення кількісного та якісного стану водних біоресурсів.

Повна реалізація Програми зробить це можливим:

- забезпечити продовольчу безпеку населення шляхом постачання продуктів рибальства вітчизняного виробництва на рівні науково обґрунтованих норм споживання;
- довести загальний обсяг видобутку водних біоресурсів до 375 тис. тонн на рік;
- забезпечити відновлення ефективної роботи вітчизняного флоту рибної промисловості;
- випустити понад 37 млн штук цінних видів риб у природні водойми;
- збільшити обсяг товарного виробництва цінних порід риби до 80 тис. тонн на рік;
- забезпечити відповідність комплексного показника конкурентоспроможності вітчизняної рибної продукції міжнародним вимогам;
- відновити 16,05 тис. га природних нерестовищ у рибних водоймах;
- реконструювати русла річок (загальна довжина реконструйованих ділянок має досягати майже 500 кілометрів);
- побудувати та встановити у водоймах не менше 1850 одиниць штучних нерестових установок (для відтворення напівпроникної та морської риби);
- забезпечити діяльність оптових ринків рибної продукції;

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

- підвищити соціально-економічний рівень життя населення, забезпечити гідні умови оплати праці на галузевих підприємствах.

В результаті реалізації Програми буде створено до 5 тисяч додаткових робочих місць.

Міністерство аграрної політики та продовольства України підтримало ініціативу Державного агентства рибальства, погодивши **проект Закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України" (про підтримку розвитку рибальства)**.

Мета проекту закону: фінансова підтримка реформи українського сектору рибальства, реалізація програм та заходів щодо забезпечення цільової підтримки та розвитку рибальства, збереження та збільшення кількості водних біоресурсів у природному середовищі та, як наслідок, забезпечення продовольчої безпеки держави.

Зокрема, у зазначеному проекті акта пропонується спрямувати частину загального бюджету та спеціальних фондів Державного бюджету України до Державного фонду розвитку рибальства, визначивши джерела його наповнення, порядок та напрямки використання коштів для реалізації програм та заходів щодо надання цільової підтримки та розвитку галузі.³¹

Оплата процентних ставок за банківськими кредитами, залученими для покриття діяльності, пов'язаної з аквакультурою, за бюджетною програмою "Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибальство)" триває і в 2019 році.

Виробники аквакультури можуть використовувати цю програму для зменшення вартості позик. Це не тільки зменшить фінансове навантаження, але й дозволить виробникам збільшити обсяги виробництва.

Так, у 2018 році два виробники аквакультури використали часткову процентну ставку за банківськими кредитами: підприємство з Рівненщини та рибокомбінат із Закарпатської області, які отримали загалом 294 тис. грн державної підтримки.

Компенсацію відсотків за програмою державної підтримки можуть отримати юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми та форм власності та фізичні особи - підприємці, що займаються аквакультурою (рибальством).

Розмір компенсації становить 1,5% від облікової ставки НБУ, що діє на дату нарахування відсотків, але не вище суми, передбаченої кредитним договором, зменшеної на 3 процентні пункти.

³¹ <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-novosti-zakonodatelstva-1-v-ukraine-sozdatut-fond-podderzhki-rybnogo-hozyajstva>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Рішенням XIV сесії Харківської обласної ради було розроблено **Програму розвитку рибальства Херсонської області до 2020 року**. Вона має на меті покращити економічні показники та екологічну ситуацію в галузі, однак реалізація запланованих заходів не базується на стратегічному управлінні набутий досвід. Це істотно ускладнює їх реалізацію

Метою програми є забезпечення сталого розвитку рибальства, збереження та збільшення запасів промислових видів риб, впровадження комплексних заходів щодо підвищення продуктивності водойм та виведення рибної промисловості з тіні..

Очікувані результати:

- збільшення споживання продуктів рибальства до 15 кг на рік на душу населення в регіоні;
- збільшення видобутку (вилову) водних біоресурсів;
- забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави в цілому, створення додаткових робочих місць;
- підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного рибальства;
- зменшення корупційних ризиків у секторі рибальства.

Програми розвитку рибальства розроблені у багатьох регіонах України. У Чернігівській області - рішення обласної ради від 22 серпня 2017 року № 9-10 / VII в Івано -Франківській області - рішення обласної ради від 18.04.2013 року. No 898-21 / 2013.

Регіональна програма розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2014-2018 роки (п. 5. Проведення рибомеліоративних робіт на водоймах регіону з метою запобігання виходу риби з озер у річці Дунай, покращення екологічного стану р. водойми, умови нересту та годування риби, збільшення її вилову) (таблиця 1.11).

Таблиця 1.11

Регіональні програми, які співвідносяться з вирішенням екологічних проблем регіональної аквакультури в Одеській області.

№	Назва програми	Затверджено рішенням обласної ради	Відповідальний виконавець програми
1	Регіональна програма розвитку водного господарства Одеської області на період до 2021 року	18.09.2013 № 882-VI	Одеське обласне управління водними ресурсами

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

2	Регіональна програма розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2014-2018 роки	21.02.2014 №1020-VI (зміни від 19.02.2016 № 72-VII; 26.05.2016 № 135-VII)	Департамент екології та природних ресурсів ОДА
3	Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки в Одеській області на 2014-2019 роки	21.02.2014 № 1021-VI (29.05.2015 № 1365-VI; 26.05.2016 № 136-VII)	Департамент екології та природних ресурсів ОДА

У регіональній програмі «Рибальство Одещини, 2014-2017» у ставкових господарствах області, які побудовані за спеціальними проектами, планується поступове збільшення обсягів комерційної аквакультури з 1,2 тис. тонн у 2014 році до 2,4 тис. тонн - у 2017 р. Передбачалося досягти цих показників за рахунок зниження собівартості комбікормів (власна розробка ферм з оптимізації кормів із використанням власної сировини) та виключно за рахунок збільшення обсягів промислу коропа та трав'яних тварин. Фактично програма не змінює видовий склад комерційної аквакультури в регіоні, а лише збільшує ринкову пропозицію трав'яних видів, не беручи до уваги інші цінні види риб, які можна вирощувати в регіоні. Враховуючи потенціал відтворення водних живих біоресурсів, промислову аквакультуру можна доповнити річковими раками, мідіями та ріпаком, осетровими.

1.4 Дослідницька діяльність, що проводиться в Україні в галузі аквакультури

1.4.1 Навчальні та науково-дослідні установи

Інститут гідробіології Національної академії наук України (Київ)³²

Інститут гідробіології Національної академії наук України є провідним науковим центром в Україні з великим досвідом комплексних гідроекологічних, гідробіологічних, іхтіологічних, біотехнологічних, радіобіологічних досліджень прісноводних екосистем різних типів.

Дослідники Інституту об'єдналися в групу висококваліфікованих фахівців, які проводять наукові дослідження щодо вирішення нагальних проблем, пов'язаних із виявленням закономірностей

³² <http://www.hydrobio.kiev.ua/en/pro-institut/napriamky-naukovykh-doslidzen>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

функціонування прісноводних екосистем в умовах посилення антропогенного впливу, оцінюючи якість водного середовища та фактори, що визначають це, збереження біорізноманіття українських водойм, біотехнологічні підходи до вирощування економічно цінних видів гідробіонтів.

Основні наукові напрями досліджень Інституту:

- Дослідження біорізноманіття та функціонування прісноводних екосистем як основи для розробки технологій біологічної індикації, моніторингу та управління екологічним станом водних об'єктів;
- Дослідження фізико-хімічних основ міграції, трансформації та біологічного впливу на гідробіонти радіонуклідів та хімічних забруднень та шляхів їх регулювання;
- Оцінка та прогнозування стану фауни риб у водоймах різних типів для екологічного управління та збереження різноманітності риб;
- Молекулярні, клітинні та фізіологічні дослідження водних організмів як основа розвитку високоефективних технологій аквакультури.

Таблиця 1.12

Науково -дослідницькі проекти Інституту гідробіології Національної академії наук України

Заголовок	Заказчик / Програма	Відповідальний
Дослідження, оцінка та розробка заходів щодо збереження біотичного та ландшафтного різноманіття гірських річок на основі підходів Європейського Союзу до підготовки планів управління річковим басейном (2015-2019)	Комплексна багатoproфільна науково-дослідна програма Національної академії наук України щодо розвитку наукових принципів раціонального використання природно-ресурсного потенціалу та сталого розвитку (2015-2019).	Афанасьєв С.О.
Прогноз та запобігання негативному впливу зміни клімату на екологічний стан, потенціал та біорізноманіття гідроекосистем України (2016-2021 рр.)	Комплексна багатoproфільна науково -дослідна програма Відділу загальної біології НАН України "Фундаментальні принципи прогнозування та запобігання негативному впливу змін кліматичних умов на біотичні системи України"	Романенко В.Д.

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Будова, біологія та філогенез амеби, виділеної з бентонітової глини мезозойських відкладень (2014-2015 рр.)	НАСУ - Конкурс РФФР	Юришинець В.І.
Розробка принципів комплексного гідробіологічного моніторингу технооекосистем електростанцій	НАЕК "ЕНЕРГОАТОМ"	Протасов О.О.
Гідробіологічні спостереження. Розробка рекомендацій щодо виправлення санітарних та екологічних критеріїв, які слідкуватимуть за подальшим вилученням ставка-охолоджувача з експлуатації (2015-...).	ДП «Чорнобильська АЕС»	Гудков Д.І.
Визначення гістологічних, гематологічних та генетичних ефектів хронічного іонізуючого випромінювання на риби та безхребетних у водоймах Чорнобильської зони відчуження (2014-2015 рр.).	Корпорація вищої освіти Університету Портсмута	Гудков Д.І.

Інститут рибальства Національної академії аграрних наук

Інститут рибальства ³³ Національної академії аграрних наук є головною науковою установою, яка визначає та розвиває перспективні тенденції у галузі досліджень рибальства, координує та здійснює методичне керівництво науковими роботами у сфері аквакультури та рибальства у внутрішніх водних об'єктах України.

Структура наукових підрозділів Інституту рибальства сформована відповідно до поставлених завдань та з метою комплексного вирішення науково-дослідних робіт. Підрозділи інституту представлені на інтерактивній сторінці Структура інституту.

Основними предметами наукової діяльності інституту є:

- раціональна експлуатація водних живих ресурсів у внутрішніх водоймах;
- координація роботи племінних господарств України;
- збереження генетичного фонду та відновлення популяцій рідкісних та зникаючих видів риб;

³³ <http://www.if.org.ua/index.php/en/>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

- вибіркові селекційні роботи;
- біотехнології в аквакультури;
- дослідження динаміки формування генетичної структури у багатопородних групах риб;
- екологія гідросистем внутрішніх водойм;
- профілактика та рання діагностика та лікування хвороб риб;
- розробка та вдосконалення технологій годівлі риби, створення та вибір кормових сумішей для риб;
- консультування фермерських аквакультур;
- розробка нормативних документів, що регулюють рибальську діяльність у внутрішніх водних об'єктах;
- навчання кваліфікованого персоналу вищої категорії;
- аналіз економічної ефективності підприємницької діяльності підприємств аквакультури;
- налагодження контактів та партнерства для міжнародного наукового співробітництва.

Мережа Інституту складається з чотирьох організацій: ДП «Науково-дослідна ферма «Нивка»(Київ), ДП« Науково-дослідна ферма Львівської науково-дослідної станції Інституту рибальства »(Львівська область), Львівська дослідна станція (Львівська область) та Закарпатська науково-дослідна станція культури лососевих та збереження зникаючих риб (Закарпатська область).

Південний науково -дослідний інститут морського рибальства та океанографії (ПівденНІРО), Одеська філія

Перше дослідницьке рибальське агентство Чорного моря було створено в Керчі (Крим) у 1922 р. Це була іхтіологічна лабораторія, згодом перетворена на Науково -дослідний інститут морського рибальства та океанографії Азовського та Чорного морів - АзчерНІРО з філією в Одесі. У 1988 році інститут отримав нову назву Південний науково -дослідний інститут морського рибальства та океанографії (ПівденНІРО). У 1996 р. Дві раніші незалежні дослідницькі установи - у Бердянську та Севастополі - були приєднані до «ПівденНІРО»³⁴.

ПівденНІРО знаходиться у віданні Державного комітету рибного господарства України та є членом Національної академії наук України. ПівденНІРО-єдиний в Україні інститут, що здійснює різноманітні наукові, проектні та консультаційно-експертні дослідження у сфері морського рибальства та промислової океанографії. PivdenNIRO проводить дослідження в Чорному та Азовському морях, на

³⁴ <http://rada.com.ua/eng/catalog/9951/>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

величезних територіях Індійського, Тихого та Атлантичного океанів, у водах Антарктики. Основна мета співробітників «ПівденНІРО»-надати наукове обґрунтування поточної діяльності та розвитку морського рибальства в Україні шляхом розробки та реалізації комплексних заходів щодо довгострокового збереження та сталого використання морських живих ресурсів..

Одеський державний екологічний університет, кафедра водних біоресурсів та аквакультури

Одеський державний екологічний університет (ОСЕНУ), державний університет з кількома кампусами, забезпечує інноваційну бакалаврську та магістерську освіту, яка сприяє розвитку суспільства та особистості шляхом гармонізації стосунків між людством та природою для полегшення навчання шляхом відкриття, синтезу, збереження та розповсюдження знання про навколишнє середовище. ОСЕНУ є місцезнаходженням екологічної підкомісії Постійної комісії Міністерства освіти і науки України з біології, природознавства та математики.

Протягом тривалого періоду основною метою ОСЕНУ (заснованої в 1932 р.) Було навчання персоналу в галузі моніторингу якості навколишнього середовища та контролю за довкіллям. У галузі гідрометеорології ОСЕНУ більше 50 років готує фахівців для Всесвітньої метеорологічної організації. Навчальні програми для підготовки фахівців відповідають усім міжнародним стандартам і визнаються гідрометеорологічними службами у всьому світі. З 1957 р. Університет забезпечив підготовку близько 1600 фахівців з більш ніж 70 країн, у тому числі близько 150 кандидатів та докторів наук. Двоє випускників ОСЕНУ, члени Міжурядової групи експертів зі зміни клімату, Аліуне Ндіайе та Олег Сіротенко були відзначені Нобелівською премією миру (2007). На даний час іноземні громадяни 27 країн отримали освіту в університеті³⁵.

У 2008 році в Одеському державному екологічному університеті було створено кафедру водних біоресурсів та аквакультури. Завідувачем кафедри став доктор наук (ветеринарний) Олександр Петрович Михайлюк. З 2012 року і на даний час цю кафедру очолює доктор наук (сільське господарство), професор Павло Васильович Шекк. Молоді та перспективні вчені, які зацікавлені розвитком кафедри та наукою, складають дружний колектив кафедри.

Кафедра водних біоресурсів та аквакультури забезпечує підготовку бакалаврів та магістрів за спеціальністю 207 Водні біоресурси та аквакультура (галузь знань - 09.02 - Рибальство) відповідно до навчальної програми 090201 Водні біоресурси та аквакультура зі спеціальністю Водні біоресурси - спеціалізація: марикультура , аквакультура, декоративне (акваріумне) розведення риб; зі

³⁵ <http://odeku.edu.ua/language/en/home/>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

спеціальністю «Захист, управління та стале використання гідробіоресурсів», спеціалізація: охорона рибальства³⁶.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, кафедра гідробіології та загальної екології
³⁷

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова - один із найстаріших в Україні. Тут ви можете ознайомитися з історією досягнень університету та поточною багатогранною освітньою, науковою та суспільною роботою його численної команди викладачів, наукових співробітників та студентів.

Кафедра була створена в 1933 р. Першим її керівником був професор Н. А. Загоровський - знавець лиманів, один з ініціаторів проведення біоценологічних досліджень в Одеській затоці. Після його смерті в 1934 р. Кафедру очолив доцент А. К. Макаров. Під його керівництвом проводилися дослідження риб та бентосу в північно-західній частині Чорного моря, дослідження лиманів.

Фундаментальна та прикладна гідроекологія, морська та прісноводна біологія, іхтіологія, екологія, охорона та стале використання біоресурсів природних екосистем. Основні напрями наукової діяльності: Комплексні гідробіологічні дослідження північно-західної частини Чорного моря та прилеглих вод (вивчення донної іхтіофауни, макрзообентосу, зоо- та фітопланктону, фітобентосу); Дослідження екології популяції та популяційної динаміки диких тварин; Удосконалення методів диференціації внутрішньовидових спільнот диких тварин; Дослідження продуктивності та біотичного балансу прибережних екосистем; Розробка математичних моделей для оцінки чисельності та біомаси окремих видів рослин і тварин у водних екосистемах; Дослідження щодо збереження біологічного різноманіття природних екосистем; Розробка технологічних основ розведення, утримання та охорони рідкісних видів; Аквакультура та поведінка риб.

Випускники кафедри отримують знання з базової та прикладної гідробіології, іхтіології, екології, збереження та сталого використання біологічних ресурсів природних екосистем. Студенти вивчають морську та прісноводну біологію; біологія та екологія різних груп водних пелагічних та бентосних організмів, методи популяційної генетики водних організмів, основи аквакультури та акваріумістики, водна токсикологія, фікологія тощо Студенти знайомляться із методами кількісної оцінки біологічного різноманіття; отримати теоретичні знання та практичні навички використання математичних алгоритмів розрахунку біологічних ресурсів природних екосистем; вивчити основні

³⁶ <http://odeku.edu.ua/language/en/odeku/institutes-faculties/department-of-water-bioresources-and-aquaculture/>

³⁷ <http://onu.edu.ua/en/structure/faculty/bio/hydrobio>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

методи класичних гідробіологічних досліджень та підходи до збереження біорізноманіття Чорного моря.

1.4.2 Дослідницько -конструкторська діяльність, що проводиться у сфері аквакультури

Інститут гідробіології Національної академії наук України (Київ)³⁸

Вперше у світовій практиці були розроблені методологічні основи для визначення еталонних біологічних компонентів і, відповідно, складної системи діагностики, контролю та прогнозування екологічного стану та біорізноманіття водних екосистем, які можуть бути сформовані як нові науково -технічний напрямок - «Біоіндикаційна гідроекологія». Ця робота базується на фактичному матеріалі багаторічних фундаментальних досліджень гідроекосистем різних типів, насамперед, у басейнах Дніпра та Дунаю.

На основі багаторівневого системного підходу вперше було продемонстровано, що біологічними показниками для моніторингу наслідків глобальних змін клімату можуть бути як окремі види - індикатори, чутливі до змін у водному середовищі, так і структурно -функціональні характеристики основних біотичних спільнот різних типів екосистем. Різні за масштабом і тривалістю кліматичні зміни призводять до збільшення видового багатства інвазивних видів гідробіонтів та їх ролі в гідроекосистемах. Виявлено значне гальмування виробничих процесів у первинних виробників при аномально високих температурах.

Встановлено особливості еколого -фізіологічної адаптації інвазійних та місцевих видів риб та безхребетних до впливу абіотичних факторів водного середовища. Виявлено диференціацію механізмів адаптації у різних гідробіонтів - представників понто -каспійського фауністичного комплексу. Було показано, що попередня адаптація гідробіонтів (двостулкових молюсків і ракоподібних) підвищує їх стійкість до стресових впливів температури, солоності та токсичних речовин. Інвазивні види риб з високою адаптаційною здатністю мають значну фенотипну мінливість у фізіологічних та біохімічних характеристиках та морфометричних параметрах залежно від умов існування.

Вперше було запропоновано нову концептуальну модель функціонування річок різних типів та кількісно визначено основні потоки речовини та енергії, включаючи потік планктону, дрейф та висхідні міграції безхребетних та риб. Для невеликих рівнинних та гірських річок розраховано баланс та побудовано схеми біотичних потоків речовини та енергії елементів екосистеми з урахуванням груп різних трофічних рівнів. Досліджено раціон та динаміку харчування масових видів

³⁸ <http://www.hydrobio.kiev.ua/en/pro-institut/fundamentalni-doslidzhennia>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

риб та роль цих процесів у загальному енергетичному балансі. Досліджено позитивну роль заплав як рефугіумів для збереження біорізноманіття в річкових системах для планктонної та фітофільної фауни.

Інститут рибальства Національної академії аграрних наук

Дослідницька діяльність, яку проводять і можуть запропонувати Вам наші підрозділи: іхтіологічна, фізіологічно-біохімічна, гідрохімічна, токсикологічна, гідробіологічна, іхтіопатологічна, мікробіологічна, вірусологічна, молекулярно-генетична, цитогенетична, гістологічна, патентна та маркетингова.

Наукова діяльність Інституту здійснюється за науково -технічними програмами Національної академії аграрної науки України. Крім того, щорічно проводиться значна кількість наукових робіт у відповідь на накази Державного агентства рибальства України, Міністерства аграрної політики України, інших міністерств та урядових органів, рибальських організацій та підприємств, а також згідно з міжнародними угод та програм.

Південний науково -дослідний інститут морського рибальства та океанографії (ПівденНІРО), Одеська філія

Основні тенденції наукової діяльності "ПівденНІРО": Комплексні дослідження біології комерційних, асоційованих та залежних видів в Азовському та Чорному морях та у Світовому океані; Наукове обґрунтування довгострокового збереження та сталого використання біоресурсів та моніторингу океанічних, морських та лиманних екосистем, розробка прогнозів та рекомендацій щодо управління ресурсами та рибальством; Інформаційний статистичний контроль за рибальською діяльністю суден, що плавають під прапором України у Світовому океані, за рибальством у територіальних водах та виключній зоні України, збиранням, обробкою та зберіганням та забезпеченням статистичними даними про риболовлю; Природоохоронні дослідження в Чорному та Азовському морях, включаючи екологічний контроль за станом морської екосистеми, розробку наукового обґрунтування захисту водних об'єктів від забруднення та оцінку антропогенного впливу на водойми та водні організми; Розробка та вдосконалення методів підвищення комерційної продуктивності вод шляхом розвитку марікультури (вирощування риби, акліматизація, виробництво водних організмів - мідій, устриць, водоростей); Розробка технологій виробництва харчових продуктів та кормів, лікарських та профілактичних препаратів та біологічно активних речовин, видобутих із водних організмів, екологічних технологій; Розробка нормативних документів (стандартів, технічних умов) харчових продуктів, кормового та технічного виробництва, лікарсько-профілактичних препаратів та упаковки; Розробка ефективних та екологічно прийнятних снастей та методів промислового рибальства; Розробка та вдосконалення програмно-математичного забезпечення системи моніторингу та інформаційно-прогностичної системи;

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

Розробка, укладання та публікація інструкцій з рибальства, атласів та оглядів наукової інформації; Міжнародне науково -технічне співробітництво³⁹.

PivdenNIRO бере активну участь у діяльності міжнародних рибальських організацій та комісій, співпрацюючи з ФАО, АНТКОМ, НАФО, ЄВРОФИШ, INFISH, TACIS, UNEP, BSEP, PHARE та іншими. Вчені та співробітники ПівденьNIRO провели та проводять спільні дослідження з вченими з багатьох країн: Австралії, Албанії, Єгипту, Ємену, Пакистану, Іраку, Кувейту, Куби, В'єтнаму, Франції, Мозамбіку, Республіки Сейшельські острови, Маврикій, Болгарія, Румунія, Туреччина, Росія, Грузія, США, Канада тощо.

Кафедра водних біоресурсів та аквакультури Одеського державного екологічного університету

Для залучення молодших студентів до науково -дослідної роботи кафедри її провідні спеціалісти організовують студентські наукові семінари та гуртки. Діяльність студентського наукового гуртка «Водні біоресурси» включає вивчення ключових питань, пов'язаних з різними галузями використання гідробіонтів, і викликає високий рівень зацікавленості молодших школярів. Особлива увага приділяється практичній стороні наукової діяльності. Типові проблеми, які вивчає студентське наукове коло, включають: важливість безхребетних для життєдіяльності риб, форму тіла риби та її значення в гідродинаміці, адаптацію гідробіонтів як еволюційного процесу, особливості будови та функцій органів чуття трав'яних та хижих риб, важливість факторів нересту для анадромних і напіванадромних риб, важливість акліматизації для відтворення рибних ресурсів та видів риб, нові методи переробки риби та її продуктів, біологія та особливості розведення осетрових риб тощо. Викладачі кафедри.

Кожен студент кафедри має можливість взяти участь у студентському конкурсі водних біоресурсів, перший етап якого проходить в університеті та на кафедрі водних біоресурсів та аквакультури. Традиційні напрямки включають гідробіологію, іхтіологію та розведення риби.

Студенти магістерської освіти та кваліфікаційного рівня беруть участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт відповідно до навчальної програми "Біологія", і майже всі студенти кафедри під керівництвом її провідних спеціалістів беруть участь у конкурсі. Щорічно студенти кафедри займають переможні місця, а їхні роботи беруть участь у 2 -му турі конкурсу.

Крім того, кафедра організовує традиційну щорічну студентську наукову конференцію Одеського державного екологічного університету, в якій беруть участь студенти майже всіх років навчання. Усі учасники мають можливість опублікувати результати своїх наукових робіт у вигляді рефератів, включених до окремого збірника, а найкращі роботи рекомендується публікувати як статті,

³⁹ <http://yugniro.in.ua>

Common borders. Common solutions.

Project funded by
EUROPEAN UNION

включені до відповідного збірника статей за результатами студентської наукової конференції ОСЕНУ.

*Кафедри гідробіології та загальної екології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*⁴⁰

Зараз на кафедрі популяційну генетику риб висвітлює доцент Д. Б. Радіонов. Біологія та екологія риб гобієдних доцент, к.т.н., рижко І. Л. та старший викладач Ю. В. Караванського. Крім того, Ю. В. Караванський має високу кваліфікацію в декоративному розведенні риб. За його активної участі на кафедрі відкриваються курси акваріумних рибок.

У 1997–2005 рр. Науковці кафедри виконали три фундаментальні бюджетні проекти. Їх основною метою було передбачити зміни фізіологічних та біохімічних процесів одноклітинних водоростей у стресових умовах. Виявлено, що різні фактори впливають на початкові стадії адаптаційних реакцій, спрямованих на усунення впливу негативних стресових факторів. Визначено внутрішньоклітинні механізми первинної адаптації організмів до негативних факторів навколишнього середовища.

У 2007–2011 роках на кафедрі було проведено дослідження щодо визначення закономірностей поширення гобієдних риб та макрзообентосу за метео-, гідрологічних та гідрохімічних факторів у прибережній частині Одеської затоки. Після п'яти років досліджень в Одеській затоці було відмічено 49 видів риб. Були отримані нові дані про динаміку та розподіл за розмірами п'яти видів бичків, рапи, шести видів крабів. Було зроблено висновок, що кількість рапи -рака на кам'яних хребтах в Перській затоці залишається досить високим. Був знайдений новий вид анемонів для Чорного моря, а тубеносові бички та кам'яні краби вперше були зафіксовані в Одеській затоці. Результати досліджень показують, що прибережна морська екосистема знаходиться у належному стані. Однак вони все ще знаходяться під впливом деградації піску, що сталася у 2007 році, а донні біоценози на мілководній території в Одеській затоці ще не відновились.

Зараз В. В. Заморов вивчає біологію та екологію риб Gobiidae з північно -західної частини Чорного моря та прибережних водойм, працює над дисертацією на здобуття наукового ступеня доктора. Він опублікував понад 80 праць (Заморов В., Леончик Ю., Заморова М., Джуртубаєв М. Оцінка потенційної чисельності та біомаси промислової донної риби в озерах Ялпуг та Кугурлуй (Україна) // Науковий літопис Дунаю Інститут Дельта. - 2014. - Т. 20. - С. 101 - 108⁴¹). З 2006 року обіймав посаду декана біологічного факультету.

Наприкінці 1990-х-на початку 2000-х кафедра була залучена до досліджень, пов'язаних із виявленням причин масової загибелі риб-загарбників у Дунайських озерах.

⁴⁰ <http://onu.edu.ua/en/structure/faculty/bio/hydrobio>

⁴¹ <http://onu.edu.ua/en/structure/faculty/bio/hydrobio/scientific-works>

Common borders. Common solutions.